

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет економіки та управління бізнесом
Кафедра економіки, організації та управління підприємствами

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної роботи

на тему Прибуток сільськогосподарського підприємства та удосконалення
управління ним

Виконав здобувач 4 курсу,
групи ЗПТБ-20
спеціальності 076 Підприємництво,
торгівля та біржова діяльність
Пашков Є.О.

Керівник Рябикіна К.Г.

Рецензент Кадол Л.В.

м. Кривий Ріг – 2024 рік

КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет	<u>економіки та управління бізнесом</u>
Кафедра	<u>економіки, організації та управління підприємствами</u>
Ступінь вищої освіти	<u>бакалавр</u>
Спеціальність	<u>076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність</u>

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Зав. кафедри ЕОУП,
д.е.н., проф. Альона ШАХНО

« ____ » _____ 2024 р.

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу здобувачеві
Пашкову Єгору Олександровичу

(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи: Прибуток сільськогосподарського підприємства та удосконалення управління ним

Керівник роботи Рябикіна Катерина Григорівна, к.е.н., доцент,
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, звання)

Затверджені наказом по університету від «02 квітня» 2024 року № 244с

2. Строк подання здобувачем роботи: 06 червня 2024 року

3. Вихідні дані до роботи: управлінська та фінансова звітність підприємства, монографії, наукові статті зарубіжних і вітчизняних учених, аналітичні журнали, нормативно-правові акти, інформація Державної служби статистики України, аналітичних, рейтингових і маркетингових агенцій, дані мережі Інтернет

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): обґрунтування теоретичних та методичних аспектів щодо управління прибутком сільськогосподарського підприємства; організаційно-економічна характеристика діяльності ТОВ «Дніпрянка» та аналізування стану управління прибутком; визначення впливу окремих факторів на рівень рентабельності підприємства; обґрунтування механізму та його складових, чинників, резервів та напрямів підвищення рентабельності діяльності; розрахунок результатів упровадження заходів, що впливають на підвищення рівня рентабельності діяльності ТОВ «Дніпрянка».

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): місце

прибутку в економічній системі держави, його функції для сільськогосподарського підприємства; схема формування прибутку в галузях рослинництва; завдання системи управління прибутком; обсяги виробленої продукції ТОВ «Дніпрянка» у 2019–2023 роках; структура посівних площ у 2023 році та техніко-економічні показники діяльності ТОВ «Дніпрянка» у 2019–2023 роках; ключові функції системи управління прибутком сільськогосподарського підприємства ТОВ «Дніпрянка»; результати факторного аналізу прибутку та розрахунків ефективності впровадження нового сорту пшениці.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Рябикіна К.Г., доцент кафедри ЕОУП		
Розділ 2	Рябикіна К.Г., доцент кафедри ЕОУП		
Розділ 3	Рябикіна К.Г., доцент кафедри ЕОУП		
Нормоконтроль	Поліщук І.Г., доцент кафедри ЕОУП		

7. Дата видачі завдання 28.02.2024

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Співбесіда зі студентом за тематикою роботи, видача переліку рекомендованої нормативної, інструктивної бази та навчальної літератури	28.02.24	Виконано
2	Збір матеріалів до кваліфікаційної роботи	01.03.24–10.03.24	Виконано
3	Групування та аналіз зібраного матеріалу, уточнення завдань кваліфікаційної роботи	11.03.24–18.03.24	Виконано
4	Підготовка I розділу кваліфікаційної роботи та подання його консультанту	19.03.24–02.04.24	Виконано
5	Підготовка II розділу кваліфікаційної роботи та подання його консультанту	03.04.24–19.04.24	Виконано
6	Підготовка III розділу кваліфікаційної роботи та подання його керівнику	20.04.24–22.05.24	Виконано
7	Підготовка вступної частини та висновку	23.05.24–01.06.24	Виконано
8	Перевірка роботи керівником та доопрацювання роботи	02.06.24–04.06.24	Виконано
9	Отримання відгуку керівника та рецензії	05.06.24–13.06.24	Виконано
10	Попередній захист роботи	23.05.24	Виконано
11	Захист роботи у ЕК	.06.24	

Здобувач

Пашков Є.А.

Керівник роботи

Рябикіна К.Г.

РЕФЕРАТ

на кваліфікаційну роботу

за темою: Прибуток сільськогосподарського підприємства та удосконалення управління ним

Кваліфікаційна робота: 81 сторінка, 15 таблиць, 20 рисунків, 36 джерел, 3 додатки.

Об'єкт дослідження: процеси, пов'язані з підвищенням рівня управління прибутком сільськогосподарського підприємства та шляхи його удосконалення.

Предмет дослідження: комплекс теоретичних, методичних та прикладних аспектів, пов'язаних з прибутком сільськогосподарського підприємства та удосконаленням управління ним.

Мета роботи: дослідження та узагальнення теоретично-методичних підходів до поняття прибутку сільськогосподарського підприємства у сучасних умовах господарювання; обґрунтування факторів та резервів, розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення управління ним в умовах діяльності ТОВ «Дніпрянка».

Методи дослідження: діалектичний; аналізу й синтезу; економіко-математичного моделювання; статистичного, кореляційно-регресійного, техніко-економічного та факторного аналізу; абстрактно-логічного підходу.

У кваліфікаційній роботі проведено аналіз сучасних наукових джерел щодо сутності поняття прибутку сільськогосподарського підприємства, механізму підвищення його рівня; розкрито видову класифікацію; з'ясовано методичні основи оцінювання; визначено перелік та рівень впливу факторів.

На прикладі ТОВ «Дніпрянка» здійснено аналіз техніко-економічних показників діяльності; досліджено динаміку показників прибутковості, виявлено фактори, основні потенційні резерви та напрями зростання її рівня.

Визначено величину економічного ефекту за рахунок упровадження в виробництво нових досягнень техніки та технології сільськогосподарського виробництва, застосування нових ефективних сортів рослинницької продукції. У роботі використано програмний продукт Microsoft Office Excel.

Ключові слова: СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО, РОСЛИННИЦТВО, ПРИБУТОК, НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО- МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	9
1.1. Поняття прибутку сільськогосподарського підприємства та його функції, класифікація, особливості формування.....	9
1.2. Методологія управління прибутком сільськогосподарського підприємства.....	24
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ДНІПРЯНКА».....	31
2.1. Техніко-економічна характеристика ТОВ «Дніпрянка» та показників оцінювання прибутковості підприємства	31
2.2. Аналіз стану управління прибутком підприємства.....	57
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	64
3.1. Перспективні напрями удосконалення управління прибутком сільськогосподарського підприємства	64
3.2. Визначення впливу факторів на рівень ефективності сільськогосподарського виробництва та шляхів її підвищення в умовах діяльності ТОВ «Дніпрянка»	69
ВИСНОВКИ	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	82
ДОДАТКИ	85

ВСТУП

Прибуток посідає одне з головних місць у загальній системі вартісних інструментів ринкової економіки. Він є головною метою підприємницької діяльності, основним спонукальним мотивом будь-якого бізнесу.

Агропромисловий комплекс України є одним із основних бюджетоутворюючих секторів економіки. Україна – це житниця Європи. Її чорноземні ґрунти відомі високим рівнем родючості, а виробництво продукції рослинництва – основний напрям діяльності на усіх етапах розвитку сільського господарства. Подальше підвищення його ефективності не дасть втратити Україні першість найбільшого у світі експортера соняшникової олії та одного із найбільших експортерів зерна. Сільськогосподарське виробництво приносить близько 40% валютної виручки та демонструє в останні роки стабільність [1].

Прибутки сільськогосподарських підприємств формуються за результатами реалізації виробленої продукції та (або) продуктів її переробки. Прибуток виступає остаточним фінансовим результатом функціонування підприємства, пояснює дієвість його існування, формує фінансову базу для нарощення виробництва та задоволення соціальних потреб персоналу

Крокуючи до сталого економічного розвитку кожне без винятку сільськогосподарське підприємство своєю ціллю вважає генерування прибутковості діяльності. Тому, проблематика розподілу і застосування прибутку підприємства стає ще більш важливою, а його одержання виступає ключовою метою діяльності. Все це веде до потреби знаходження нових шляхів нарощування прибутку підприємства. Адже підприємство функціонує ефективно та рентабельно за умов, коли обсяг виручки від реалізації продукції достатній для покриття затрат на виробництво та збут, а також для генерації прибутку.

Ключовим і найголовнішим завданням на шляху до розвитку економіки сільськогосподарського підприємства виступає не лише накопичення фінансових результатів, а й засвоєння управлінським персоналом практичних аспектів дієвого

керування генерацією та розподілом прибутку з метою досягнення більшої результативності інвестиційної та фінансової діяльності учасників ринкових відносин.

Ключові проблемні питання накопичення та управління прибутком сільськогосподарського підприємства вивчали у своїх наукових працях такі відомі вітчизняні та зарубіжні науковці, як Бершадська І.І., Богацька Н.М., Кавтиш О.П., Масюк Ю.В., Непочатенко О.О., Орликовський М.О., Павлишенко М.М., Приказюк О.В., Сисоєва, І.М., Стрішенець О., Халатур С.М., Шевчук С.В. та ін. Але значна кількість проблемних питань щодо покращення управління прибутком сільськогосподарського підприємства на сьогодні залишається не вирішеною. Тому обрана для дослідження тема є актуальною, багатовекторною, потребує подальшого розвитку та досліджень.

Об'єктивна необхідність переходу на наукові методи управління [2], широке застосування досвіду провідних технологій управління прибутковістю діяльності сільськогосподарського підприємства визначають мету випускної кваліфікаційної роботи – узагальнення теоретичних знань, дослідження теоретично-методичних підходів до управління прибутком підприємств у сучасних умовах господарювання, обґрунтування механізму, чинників, напрямів, резервів та розробка практичних рекомендацій щодо покращення системи управління прибутком сільськогосподарських підприємств.

При написанні роботи були поставлені та вирішені такі завдання:

- дослідити особливість визначення прибутку сільськогосподарського підприємствата його функції;
- визначити класифікацію прибутку підприємства сільськогосподарського і специфіку його генерування;
- розглянути методологію управління прибутком сільськогосподарського підприємства;
- здійснити організаційно-економічну характеристику ТОВ «Дніпрянка»;
- виконати дослідження результатів фінансових функціонування підприємства;
- надати оцінку стану прибутком керування на підприємстві;

- виокремити інноваційні перспективи покращення керування прибутком підприємства сільськогосподарського;
- здійснити економіко-математичне обґрунтування аналізу факторів, впливаючих на прибуток ТОВ «Дніпрянка»;
- виконати прогнозування показників прибутковості з урахуванням тимчасового фактору.

Об'єктом дослідження є процеси, пов'язані з підвищенням рівня управління прибутком сільськогосподарського підприємства та шляхи його удосконалення. Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти забезпечення прибутку шляхом удосконалення управління ним; сукупність організаційно-економічних відносин, що виникають у процесі його створення та використання.

Мета роботи – дослідження та узагальнення теоретично-методичних підходів до поняття прибутку сільськогосподарського підприємства; обґрунтування факторів та резервів, розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення управління прибутком в умовах діяльності ТОВ «Дніпрянка».

Методи дослідження: діалектичний; аналізу й синтезу; економіко-математичного моделювання; статистичного, кореляційно-регресійного, техніко-економічного та факторного аналізу; абстрактно-логічного підходу.

Теоретичною та методологічною основою є праці вітчизняних і зарубіжних учених, у яких обґрунтовується сутність та методи удосконалення управління прибутком сільськогосподарського підприємства. Інформаційну базу дослідження становлять дані Державного комітету статистики України, статистична та бухгалтерська звітність ТОВ «Дніпрянка». Правове поле дослідження склали чинні законодавчі та нормативні документи, що регламентують діяльність суб'єктів господарювання в Україні. Обробку даних здійснено шляхом використання сучасних комп'ютерних технологій.

Практична значимість дослідження полягає в можливості використання отриманих результатів у практиці формування ефективного механізму підвищення прибутковості ТОВ «Дніпрянка» для забезпечення стабільності його функціонування в умовах ринкової економіки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНО- МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Поняття прибутку сільськогосподарського підприємства та його функції, класифікація, особливості формування

Сільське господарство – одна із основних і життєво важливих галузей національного господарства України. Його сталий розвиток може бути досягнутий лише шляхом управління та збереження природно-ресурсної бази, орієнтації технологічних та інституціональних структур на забезпечення досягнення і подальше задоволення потреб людини. Цей шлях екологічно не виснажливий, технічно можливий, економічно життєздатний і прийнятний для суспільства.

Кожна галузь національного господарства має свої специфічні засоби виробництва, продукцію, що виготовляється, притаманні їй певні виробничі відносини, вимоги до кваліфікації працівників. Не відрізняється від них і сільськогосподарське виробництво, яке також має свої особливості:

- у сільському господарстві земля – головний, незамінний засіб виробництва. У порівнянні з іншими засобами виробництва земля не зношується, а при правильному використанні покращує свої якісні параметри;

- специфічними засобами виробництва в сільському господарстві виступають живі організми – рослини і тварини, які розвиваються на основі біологічних законів;

- результати сільськогосподарського виробництва залежать від природно-кліматичних умов;

- у сільському господарстві робочий період не збігається з періодом виробництва. Це зумовлює його сезонність, яка впливає на організацію виробництва, використання техніки і трудових ресурсів;

- у сільському господарстві, як правило, переміщують знаряддя виробництва (трактори, комбайни, машини), а не предмети праці (рослини);
- вироблена продукція безпосередньо використовується у подальшому процесі виробництва в якості його засобів (насіння, корми, молодняк худоби, органічні добрива тощо);
- суспільний поділ праці у сільському господарстві проявляється не так, як у промисловості;
- галузь характеризується ціновою нееластичністю попиту на сільськогосподарську продукцію;
- наявність великої кількості сільськогосподарських товаровиробників створює умови для високої конкуренції на ринку продукції тощо.

Перераховані вище та інші особливості сільського господарства необхідно враховувати при формуванні прибутку підприємства та здійсненні процесів управління ним.

В умовах ринку економічні відносини характеризуються чіткими вимогами до системи управління сільськогосподарськими підприємствами. Це і швидша реакція на зміну ситуації для підтримки сталого фінансового стану, і постійне поліпшення виробництва відповідно до зміни ринкової кон'юнктури. Підприємство самостійно планує власну діяльність, визначає перспективи розвитку, враховуючи попит на продукцію. Прибуток теж є самостійно запланованим показником. Його величина залежить від впливу значної кількості різних факторів і відбиває майже всі аспекти функціонування підприємства. Через це прибуток можна досліджувати з точки зору керованого об'єкта, який може бути підданий управлінню – плануванню та прогнозуванню, обліку та аналізу, регулюванню та контролю.

Поняття прибуток постає як підґрунтя економічного зростання підприємства, відіграє все більшу роль в управлінні підприємством та є визначальним при формуванні подальших цілей використання отриманих коштів.

Науковцями сформовані різноманітні визначення сутності поняття прибутку. Так Богацька Н.М. наголошує, що прибуток – це найважливіша фінансова категорія, що відображає позитивний фінансовий результат

господарської діяльності підприємства, характеризує ефективність виробництва, обсяг і якість виробленої продукції, стан продуктивності праці. Власників підприємств цікавить не тільки отримання прибутку, а й його максимізація. Величина прибутку підприємства впливає на формування фінансових ресурсів підприємства, збільшення ринкової вартості підприємства, ефективність виробничої діяльності підприємства, економічний розвиток держави шляхом поповнення державного бюджету сплатою податків, зборів, обов'язкових платежів. Отже, значна роль прибутку в розвитку підприємства вимагає дослідження питань ефективного управління ним [3].

Шваб Л.І. зазначає, що «...прибуток виступає як узагальнюючий фінансовий показник діяльності підприємства, який визначається як частина виручки, що залишається після відшкодування усіх витрат на його виробничу й комерційну діяльність» [4, с. 483].

Мочерний С.В. в свою чергу стверджує: «Прибуток – це перетворена похідна форма додаткової вартості, яка з кількісного аспекту є різницею між ціною продажу і витратами капіталу на її виробництво» [5, с. 525].

На думку Білик В.О., «...прибуток є результатом капіталу як обов'язкового фактора будь-якого виробництва, винагорода капіталіста за відстрочку особистого споживання власного капіталу, за ризик в очікуванні ефекту від вкладених у виробництво засобів, як трудовий дохід відпідприємницької діяльності у всіх його видах, як результат існування монополії» [6, с. 364].

В економічній літературі наводяться різні інтерпретації поняття «прибуток». У більшості з них його визначають як фінансовий результат від реалізації продукції (робіт, послуг). Разом з тим в сучасних ринкових умовах господарювання фінансовий результат складається не тільки внаслідок виробничо-господарської діяльності. Значна частка прибутку залежить від фінансової, інвестиційної та інших видів діяльності. На наш погляд, прибуток – це кінцевий результат усіх видів діяльності підприємства, який обчислюється як різниця між його доходами та витратами за певний період часу.

В останні роки, незважаючи на приріст виробництва продукції, прибутковість сільськогосподарських організацій знизилася, так як останні були

змушені реалізовувати вироблену продукцію за цінами, які не відшкодовують витрати, що, природно, призводило до нестачі фінансових ресурсів, а саме прибутку, для забезпечення поточної діяльності та реалізації в цілому регіональних програм розвитку АПК. Тому в зв'язку з низькою прибутковістю сільськогосподарського виробництва основна частина товаровиробників не спроможна використовувати науково-технічні досягнення для підвищення ефективності виробництва.

Незважаючи на всю складність умов ведення сільськогосподарського виробництва, сільські товаровиробники головним і першочерговим своїм завданням вважають максимізацію прибутку.

Для вирішення цього завдання їм необхідно:

- забезпечити всебічне задоволення потреб народного господарства і громадян у своїй продукції, роботах і послугах;
- забезпечити високі споживчі властивості і якість продукції, її конкурентоспроможність;
- виробляти продукцію при мінімальних витратах, знижуючи її собівартість, тим самим збільшуючи внесок у прискорення соціально-економічного розвитку країни;
- раціонально витратити виробничі ресурси;
- застосовувати технічні та організаційні нововведення.

Як джерело виробничого та соціального розвитку, прибуток займає провідне місце в забезпеченні самофінансування підприємств, можливості яких багато в чому визначаються тим, наскільки доходи перевищують витрати.

Важливу економічну роль відграє не тільки прибуток, але і збитки. Вони вказують на помилки і прорахунки в напрямі використання засобів виробництва та праці, організації виробництва, збуту продукції.

Прибуток як економічна категорія виражає сукупність економічних відносин, які опосередковані в грошовій формі і виникають між:

- підприємствами і фінансовою системою при перерахуванні платежів до бюджету;
- суб'єктами господарювання та їх вищестоящими організаціями (якщо

зберігається вертикальна структура управління) при здійсненні різних перерахунів останнім;

- підприємствами і кредитною системою при погашенні кредиту;
- підприємствами та їх структурними підрозділами при здійсненні виробничого та соціального розвитку;
- підприємствами та працівниками підприємств по використанню фонду споживання;
- суб'єктами господарювання та страховими, благодійними організаціями, іншими підприємствами у зв'язку з формуванням різного роду страхових, благодійних та інших фондів.

У зростанні прибутку зацікавлені як безпосередньо сама організація, так і держава. Отримання підприємством прибутку за результатами фінансово-господарської діяльності підвищує його інвестиційну привабливість, сприяє економічній зацікавленості працівників і служить основним джерелом соціального та економічного розвитку.

Аналізуючи рис. 1.1, варто зазначити, що прибуток є не тільки підґрунтям існування самого господарюючого суб'єкта, а й виступає основою соціального, економічного і політичного розвитку держави в цілому.

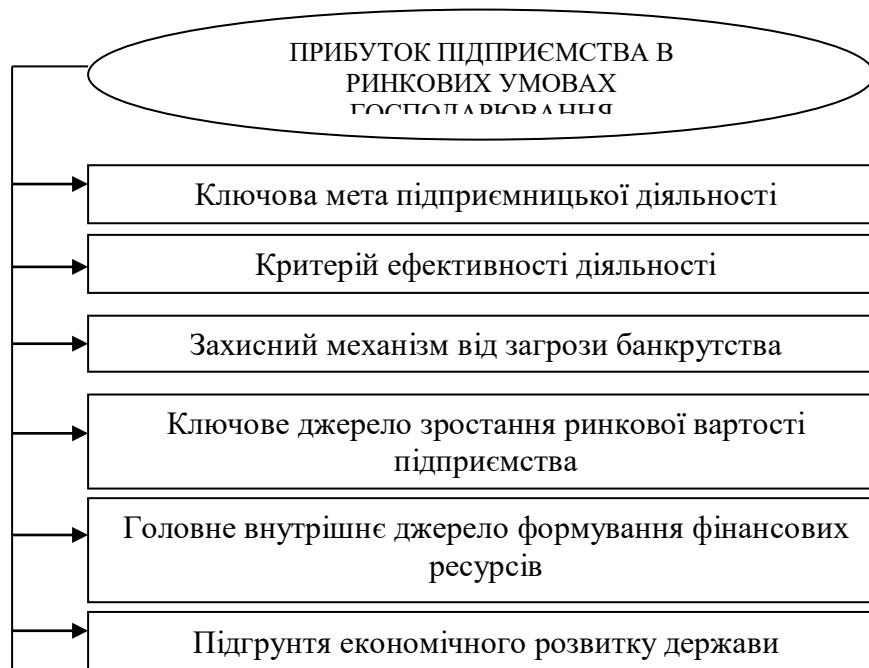

Рисунок 1.1 – Місце прибутку в економічній системі держави

Розуміння природи та сутності прибутку тісно пов'язане з певним етапом розвитку економічних та виробничих відносин у суспільстві. Проблеми виявлення джерел, обліку і застосування прибутку складні та багатогранні. Їх вирішенням займаються економісти, бухгалтери, менеджери тощо.

Непочатенко О.О. та Рудь О.Г. наголошують на тому, що: «у сучасній економічній науці розглядають три різних види прибутку: бухгалтерський, економічний та податковий. Економічний прибуток це величина фінансового результату, який може бути одержаний за умови найбільш ефективного використання коштів. Податковий прибуток це деяка умовна величина, яка розраховується відповідно до правил, передбачених податковим законодавством, і призначена для визначення об'єкта оподаткування. А бухгалтерський прибуток характеризує рівень господарювання підприємств і лише він може бути джерелом фінансування виробничо-технічного та соціального розвитку господарюючого суб'єкта, і джерелом доходів державного бюджету» [7, с. 257].

Доцільно зазначити, що, виступаючи ключовою силою руху ринкової економіки, термін прибуток містить у собі безліч форм і типів.

По-перше, прибуток, безперечно, є формою доходу будь-якого підприємства.

По-друге, прибуток – складова частина капіталу підприємства, визначальна вартість функціонуючого капіталу.

По-третє, внаслідок ухвалення помилкових керівних рішень, а також під впливом несприятливих зовнішніх факторів підприємство може позбутися вкладеного капіталу та не отримати запланований прибуток. Виходячи з цього, прибуток виступає платою за ризики, що з'являються в ході реалізації підприємницької діяльності.

По-четверте, прибуток виражається у вигляді різниці між суцільними доходами і сукупними витратами, здійсненими за певний проміжок часу.

По-п'яте, прибуток як елемент управління підприємством виконує певні функції. До них відносяться оціночна, стимулююча та відтворювальна функції.

На всіх етапах розвитку сільського господарства основним напрямом його діяльності було і залишається виробництво продукції рослинництва. Її значення в

державі важко переоцінити, оскільки країна отримує від цієї галузі продукти харчування в натуральному вигляді; значна частина галузей легкої та харчової промисловості використовує продукцію рослинництва як сировину; тваринництво забезпечує себе кормами. За даними Державного комітету статистики у 2021 році у структурі продукції сільського господарства України рослинництву належало 79,1% [8]. Тому вирішення завдання забезпечення прибутковості галузі рослинництва виходить на перше місце серед інших важливих задач. Процес формування доходів, витрат і прибутку в рослинництві зображено на рис. 1.2.

МІНУС

ЗАТРАТИ на 1 га
(повна собівартість)

- Витрати на оплату праці
- Відрахування на соціальні потреби
- Матеріальні витрати:
 - насіння і посадковий матеріал;
 - добрива;
 - засоби захисту рослин;
 - паливо і мастильні матеріали;
 - ремонт, технічне обслуговування та зберігання основних технічних засобів
- Роботи та послуги
- Амортизація
- Організація виробництва і управління
- Відсотки за короткострокові кредити
- Інші витрати

Рисунок 1.2 – Схема формування прибутку в галузях рослинництва
(сформовано автором)

В свою чергу автори Масюк Ю.В. та Мамчур Г.С., досліджуючи різні варіанти трактування сутності прибутку сільськогосподарського підприємства та його фінансового менеджменту, відмічають, «...що прибуток сільськогосподарського підприємства – основне внутрішнє джерело формування фінансових ресурсів підприємства, що забезпечують його розвиток. Чим вище рівень генерування прибутку підприємства в процесі його господарської діяльності, тим менше його потреба в залученні фінансових коштів із зовнішніх джерел і вище рівень самофінансування його розвитку, реалізації стратегічних цілей, підвищення конкурентних позицій на ринку. На відміну від інших внутрішніх джерел формування фінансових ресурсів підприємства прибуток є постійно відтвореним ресурсом і його відтворення в умовах успішного господарювання здійснюється на розширеній основі. Отримання прибутку є обов'язковою умовою функціонування підприємства. Прибуток розглядається як критерій ефективності відтворення і як показник, що відображає кінцевий результат інтенсивного і екстенсивного розвитку підприємства» [9, с. 47].

Поддєрьогія А.М., Білик М.Д., Буряк Л.Д. стверджують, що: «...прибуток як економічна категорія має своє якісне і кількісне визначення, тобто має речовий зміст та суспільну форму. Саме в їх діалектичній єдності розкривається сутність прибутку, його економічний зміст. Прибуток – система економічних відносин між підприємцями, роботодавцями, власниками засобів виробництва і найманими

працівниками щодо виробництва, розподілу та привласнення створеної додаткової вартості, яка відособлюється у вигляді надлишку над витратами вкладеного капіталу. Кількісне визначення прибутку – це різниця між загальним доходом, валовим виторгом підприємства від реалізації продукції та сукупними витратами на її виробництво» [10, с. 289].

У дослідженні питання про прибуток підприємства важливе місце займає аналіз ключових функцій, котрі здійснює прибуток.

Так вчені Мазаракі А.А., Ушакова Н.М. доводять той факт, що прибуток підприємства виконує оціночну, розподільчу та стимулюючу функції. «Прибуток виконує ряд функцій: оціночна функція. Прибуток підприємства використовується як оціночний показник, що характеризує ефект його господарської діяльності. Використання цієї функції повною мірою можливе тільки в умовах ринкової економіки, яка передбачає свободу встановлення цін, свободу вибору постачальника і покупця. Розподільча функція. Її зміст полягає в тому, що прибуток використовується як інструмент розподілу чистого доходу суспільства на частину, що акумулюється в бюджетах різних рівнів та залишається в розпорядженні підприємства. Стимулююча функція. Виконання цієї функції визначається тим, що прибуток є джерелом формування різних фондів стимулювання» [11, с. 458].

Твердження вчених [11, с. 458] можна застосувати до діяльності сільськогосподарського підприємства та представити у вигляді рис. 1.3.

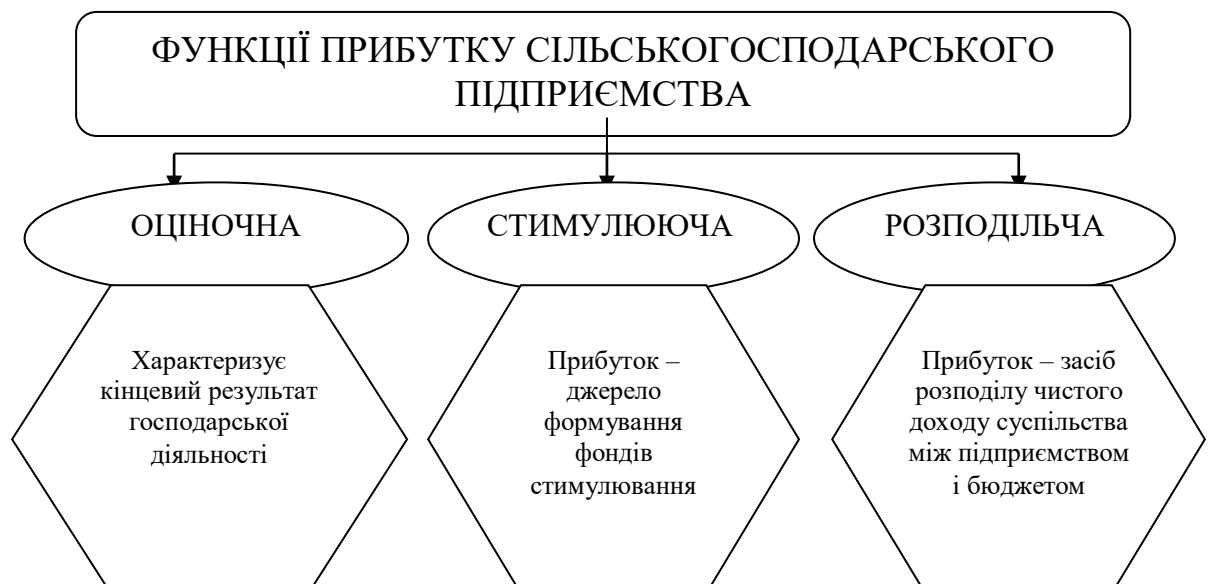

Рисунок 1.3 – Функції прибутку сільськогосподарського підприємства.

Слід зауважити, що прибуток – найважливіший економічний показник. Отримання прибутку свідчить про те, що підприємство спрацювало ефективно, і вся випущена продукція була реалізована, тобто знайшла свого покупця, витримала конкуренцію, а підприємство отримало дохід. Реалізація продукції задовольнила певні потреби суспільства, а отриманий прибуток дозволив підприємству здійснити платежі до бюджету та направити частину прибутку на розвиток підприємства, матеріальне забезпечення його працівників чи інші цілі.

Ключова мета підприємства – отримання прибутку для забезпечення добробуту його власників як у поточному, так і в майбутньому періодах часу, та гармонізації інтересів власників, держави та працівників підприємства.

Для досягнення цієї мети необхідно управляти прибутком за схемою, що складається з вирішення цілої низки завдань:

- забезпечення максимізації обсягу прибутку, що формується, у відповідності ресурсному потенціалу організації, а також ринковій кон'юнктурі;
- встановлення оптимальної пропорційності між сформованим рівнем прибутку і граничним рівнем ризику;
- відшкодування виплати відповідного рівня доходу на інвестований капітал власникам підприємства;
- забезпечення формування відповідного обсягу фінансових ресурсів за рахунок прибутку відповідно до завдань організаційного розвитку у майбутньому;
- встановлення постійного нарощування ринкової вартості.

Необхідність безперервного та високоефективного управління прибутком визначається його значимістю в процесі розвитку підприємства та забезпеченні інтересів його персоналу та власників. Управління прибутком слід розглядати як процес прийняття та вироблення дієвих рішень відносно ключових аспектів його генерації, використання і розподілу.

Фінансовий результат господарської діяльності підприємства будь-якої організаційно-правової форми визначається за допомогою прибутку або збитку. Прибуток або збиток формуються із фінансового результату від продажу продукції, іншого майна підприємства, доходів від позареалізаційних операцій.

Ціллю функціонування комерційної структури за умов ринкової економіки, в кінцевому підсумку, виступає одержання прибутку, придатного генерувати її майбутній розвиток. Прибутковість досліджується не тільки як ключова ціль, а й як основна причина ділової активності підприємства, як підсумок його функціонування, дієвої реалізації його функцій та примноження споживачів.

Виокремлюють два різновиди прибутку: економічний та бухгалтерський. У функціонуючій звітності на підприємстві визначають і аналізують здебільшого прибуток бухгалтерський як залишок від загальної виручки від продажу продукції, послуг, робіт підприємства після погашення явних витрат. Економічний прибуток являє собою залишок вирахування з виручки від продажу продукції, робіт, послуг всіх витрат, котрі генерують в собі ренту, нормальний прибуток тощо. Розрахунок значення економічного прибутку відіграє важливу роль в ході обрання найбільш оптимальних напрямів функціонування підприємства та нарощення його результативності.

На думку Вороніної В.Л.: «дослідження питання класифікації прибутку не втрачає своєї актуальності з огляду на те, що від її наукової обґрунтованості залежить правильність обліку операцій з його формування та розподілу. Важливість розгляду питання класифікації прибутку для цілей обліку, аналізу та контролю пов'язана з необхідністю раціональної організації системи бухгалтерського обліку на підприємстві в частині його ведення» [12, с. 191].

Враховуючи вищенаведене вважаємо за необхідне систематизувати ті види прибутку, які найчастіше зустрічаються у практиці господарської діяльності підприємств (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Різновиди прибутку, що визначаються у науковій літературі

Автор	Різнovid прибутку
Бабо А.[13]	Прибуток валовий, чистий прибуток, фактичний прибуток, прибуток від звичайної діяльності, прибуток за звітний період, прибуток від володіння цінними паперами, потенційний прибуток, прибуток від господарської діяльності, прибуток від фінансових операцій, надзвичайний прибуток, балансовий прибуток, оподатковуваний прибуток; прибуток зароблений завдяки ініціативі, прибуток, зароблений завдяки нововведенням; прибуток, зароблений завдяки ризику; прибуток, отриманий за сприятливих умов, допустимий прибуток.

Басюркіна Н.І.[14]	Валовий прибуток, операційний прибуток, чистий прибуток
Бердар М.М.[15]	Зароблений прибуток, одержаний прибуток, допущений прибуток, економічний прибуток, бухгалтерський прибуток, прибуток від операційної, інвестиційної, фінансової діяльності, податковий прибуток, обліковий прибуток, балансовий прибуток, маржинальний прибуток, чистий прибуток, прибуток від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); прибуток від реалізації майна, нематеріальних активів, фінансових інвестицій; прибуток від позареалізаційних операцій, оподатковуваний прибуток; прибуток, що не оподатковується.

Продовження табл. 1.1

Бланк І.Л.[16]	Бухгалтерський прибуток, економічний прибуток, прибуток від звичайної діяльності, прибуток від надзвичайної діяльності, прибуток від реалізації продукції, прибуток від позареалізаційних операцій, прибуток від операційної діяльності, прибуток від інвестиційної діяльності, прибуток від фінансової діяльності, прибуток минулого періоду, прибуток звітного періоду, прибуток планового періоду; прибуток що капіталізується і прибуток, що споживається, розподілений прибуток.
----------------	---

Панченко І.А. стверджує, що: «за основу розробки класифікації прибутку при проведенні досліджень науковці беруть законодавство країни, а також вже існуючі розробки вчених. Крім визначених законодавчо видів прибутку кожен автор доповнює класифікацію власними видами і визначеннями. Проте на практиці, особливо для цілей бухгалтерського обліку, аналізу та контролю, застосування такої широкої класифікації не є доцільним, оскільки досить значний обсяг інформації, переважно розрахункового характеру, ускладнює процес ведення бухгалтерського обліку, узагальнення і представлення інформації, охоплюючи факти, які не є необхідними для прийняття рішень визначеною групою користувачів інформації за даними бухгалтерського обліку» [17, с. 225].

У табл. 1.2 представлено класифікацію прибутку сільськогосподарського підприємства. На думку Вороніної В.Л.: «Використання запропонованої класифікації, розробленої з врахуванням інтересів користувачів, дозволить: на теоретичному рівні удосконалити методологічні засади бухгалтерського обліку та контролю через підходи до визнання та оцінки; на практичному рівні побудувати на підприємстві відповідну систему аналітичного обліку, яка стане надійним обліковим забезпеченням для проведення аналізу та контролю операцій з формування та розподілу прибутку, а також для управління» [12, с. 192].

Таблиця 1.2 – Класифікація видів прибутку сільськогосподарського підприємства

Класифікаційна ознака	Вид прибутку
1	2
За економічним змістом	Підприємницький Глобальний Безгрошовий
За характером відображення	Бухгалтерський Економічний
За джерелами формування	Від реалізації продукції Від реалізації основних засобів і майна Від позареалізаційних операцій

Продовження табл. 1.2

1	2
Залежно від рівня формування	Прибуток групи підприємств Прибуток суб'єкта господарювання, що входить в групу підприємств Прибуток структурного підрозділу
За характером оподаткування	Підлягає оподаткуванню Не підлягає оподаткуванню
За характером витрат	Диференціальний Бухгалтерський
За характером інфляційної очистки	Номінальний Реальний
За характером використання	Накопичуваний Використаний
За періодом формування	Попереднього періоду Звітного періоду
За змістом формуючих елементів	Маржинальний Валовий Чистий
За достатністю рівня формування	Нормальний Низький Високий
За регулярністю формування	Що формується підприємством регулярно «Надзвичайний» прибуток
За ступенем використання	Нерозподілений Розподілений

Слід зауважити, що прибутком необхідно управляти безперервно і високоефективно, адже цей процес вироблення та ухвалення управлінських рішень відносно головних аспектів генерування, застосування і розподілу повинен здійснюватися упродовж всього періоду його створення. А це є дуже важливим для процесів розвитку підприємства та забезпечення інтересів його персоналу і власників.

Упродовж значного періоду часу розрахунок прибутку поєднувався із бухгалтерським обліком. Але на сучасному етапі розвитку економіки процес

визначення прибутку здійснюється в інтересах зацікавлених користувачів фінансової звітності (табл. 1.3).

Аналізуючи таблицю, варто звернути увагу на те, що для тих осіб, які мають безпосереднє відношення до функціонування підприємства, його структури та генерування прибутку, розрахунковий показник прибутку має неоднакове значення. Внаслідок цього, для кожного користувача визначається показник прибутку, у якому він зацікавлений найбільше. При цьому прибуток як результуючий показник визначається в рамках бухгалтерського, податкового та управлінського обліку.

Таблиця 1.3 – Прибуток в контексті інтересів користувачів фінансової звітності

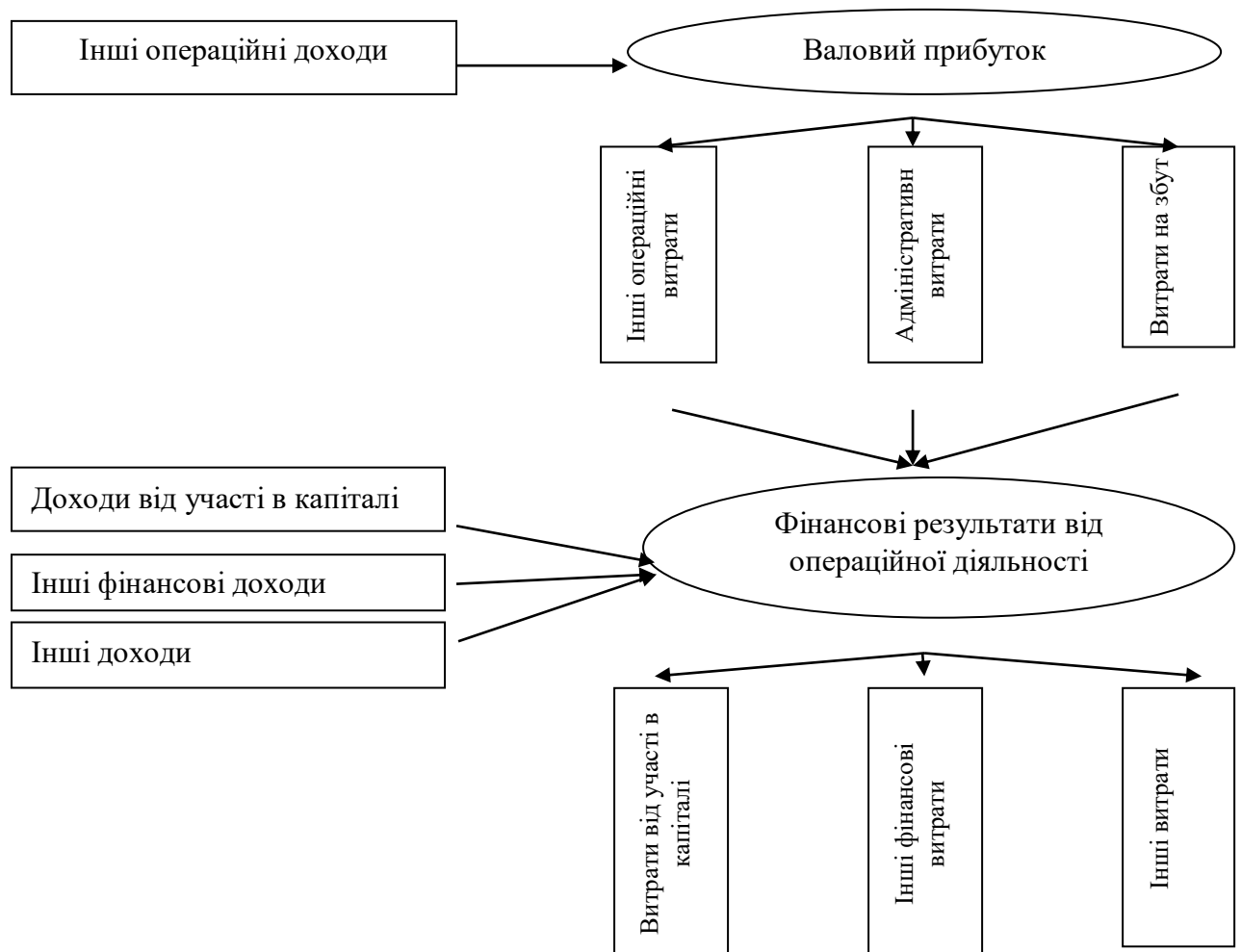
Користувачі	Показник прибутку	Інтереси користувачів
Менеджери	Валовий (маржинальний) прибуток	Результат своєї діяльності, джерело покриття поточних витрат, джерело розвитку підприємства, обсяг отриманих доходів, рівень собівартості
	Чистий прибуток	Джерело створення резервного капіталу та резервів відповідно до законодавства та установчих документів
Власники	Чистий прибуток	Джерело виплати доходів, джерело створення резервного капіталу та резервів у відповідно до законодавства та установчих документів
Кредитори, інвестори	Операційний прибуток	Джерело стабільності партнерських відносин; джерело покриття постійних фінансових витрат (відсотки за кредитами та позиками, лізингові платежі)
Держава (податкові органи)	Оподатковуваний прибуток	Джерело поповнення бюджету у вигляді податку на прибуток, штрафів та пені

На думку вчених Протопопової Н.А. та Маргарян М.Л.: «...господарська діяльність будь-якого підприємства передбачає постійне співставлення доходів і витрат та визначення фінансового результату. Позитивний фінансовий результат прибуток характеризується перевищенням доходів над витратами, які були понесені для їх одержання, а негативний збиток навпаки. Алгоритм розрахунку фінансового результату підприємства визначається формами фінансової звітності.

Абсолютна сума прибутку, отримана підприємством, у тому числі прибуток від основної діяльності, є дуже важливими показниками. Однак вони не можуть характеризувати рівень ефективності господарювання. За інших однакових умов більшу суму прибутку отримає підприємство, яке володіє більшим капіталом, використовує більше живої і матеріалізованої праці, більше виробляє і реалізує продукції» [18, с. 48].

З практичної точки зору генерування прибутку на підприємстві здійснюється по мірі продажу продукції. Згідно законодавчих актів України факт здійснення реалізації продукції фіксується за датою відвантаження, а робіт – за датою фактичного здійснення чи за датою зарахування коштів покупця на банківський рахунок постачальника.

Прибуток підприємства відображається у звіті про фінансові результати. Процес його генерування починається з валового прибутку. Механізм генерування прибутку сільськогосподарського підприємства у відповідності до Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку наведено на рис. 1.4.

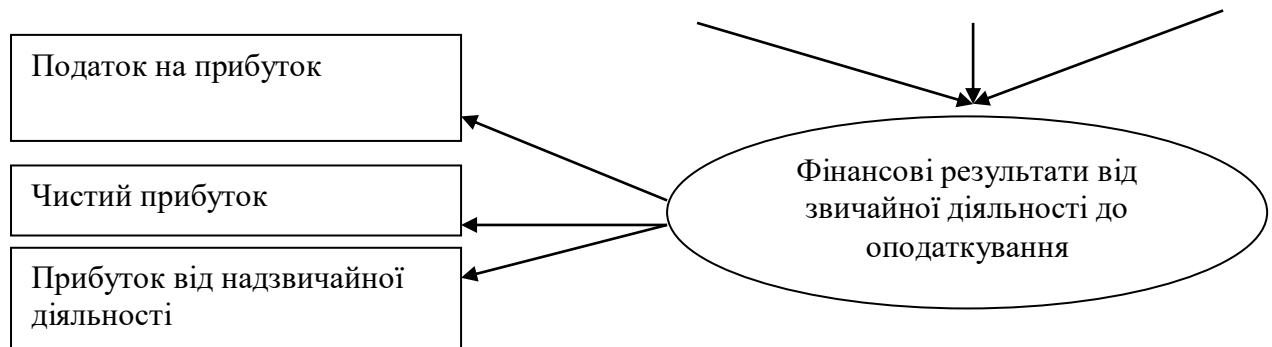

Рисунок 1.4 – Механізм генерування прибутку сільськогосподарського підприємства.

Аналізуючи рис. 1.4, зазначимо, що на процес накопичення прибутку підприємства великий вплив має облікова політика, яку приймає підприємство, а також безліч неформалізованих факторів. У той же час їх оцінювання є важливим завданням з точки зору формування моделі дієвого управління економічним розвитком підприємства.

1.2. Методологія управління прибутком сільськогосподарського підприємства.

Загальна система управління підприємством обов'язково повинна містити систему управління прибутком. Потрібно систематично аналізувати формування, розподіл та використання прибутку на підприємстві. Процес управління прибутком повинен здійснюватися в певній систематичності та забезпечувати досягнення основної мети та поточних завдань цього управління на підприємстві [19].

Прибуток підприємства – основне внутрішнє джерело генерування фінансових ресурсів підприємства, котрі формують його розвиток. За умов, коли чим більшим є рівень генерування прибутку підприємства в ході його господарської діяльності, тим є меншою необхідність в залученні фінансових коштів із зовнішніх джерел і тим більший рівень самофінансування його розвитку, виконання стратегічних цілей, нарощення конкурентних позицій на

ринку. На противагу іншим внутрішнім джерелам генерування фінансових ресурсів підприємства прибуток є безперервно відтворювальним ресурсом і його відтворення за умов результативного функціонування реалізується на розширеній основі.

Бершадська І.І. та Тульчинська С.О. стверджують, що: «діяльність кожного підприємства націлена на отримання прибутку. Він виступає в якості рушійної сили ринкової економіки і забезпечує інтереси держави, власників і персоналу господарюючих суб'єктів. Саме тому необхідно постійно підвищувати кваліфікації керівників та фінансових менеджерів відносно методів ефективного управління, формування й розподілу прибутку в ході діяльності підприємства. Безпосередньо, управління прибутком підприємства – це процес цільового впливу суб'єкта на об'єкт з метою досягнення певних фінансових результатів. Мета управління прибутком полягає в максимізації абсолютної його величини і стабільності формування в часі. Управління прибутком це певна сукупність принципів і методів підготовки і реалізації рішень апарату управління на всіх етапах його формування, розподілу та використання на підприємстві» [20, с. 182].

Жигалкевич Ж.М. та Фісенко Е.С. засвідчують той факт, що: «методика управління прибутком підприємства це спосіб впливу суб'єкта управління на об'єкт для отримання запланованого результату. Теоретична база методів управління потребує глибокого й точного їх опрацювання, оскільки неправильне їх використання може стати причиною серйозних негативних наслідків» [21, с. 146].

Управління прибутком підприємства є дією точно направленою впливу суб'єкта на об'єкт з метою одержання відповідних фінансових результатів. Методика генерування і перерозподілу прибутку вимагає безперервного покращення інструментів управління даними діями зі сторони керівників і фінансових менеджерів. Стратегія управління прибутком пов'язана із трактуванням інноваційних шляхів функціонування підприємства, комплексним аналізом і оцінюванням середовища ринку, рівня одержуваного і потенційного прибутку, здатностей до управління прибутком з ціллю його збільшення на основі застосування різноманітних внутрішньофірмових резервів.

Ключовою метою системи управління прибутком сільськогосподарських підприємств виступає досягнення максимізації добробуту їх власників в поточному і перспективному періоді.

Для того щоб управління прибутком було результативним, то необхідно виділити його основні завдання. Основними завданнями управління прибутку є:

- постійний контроль за реалізацію планів одержання прибутку на підприємстві;
- встановлення факторів, що впливають на формування прибутку та розрахунок їх впливу;
- дослідження напрямків та тенденцій щодо розподілу прибутку;
- знаходження резервів, що допоможуть збільшити прибуток. [22].

Низка ключових завдань, яку має на меті розв'язати система управління прибутком, зображено на рис. 1.5.

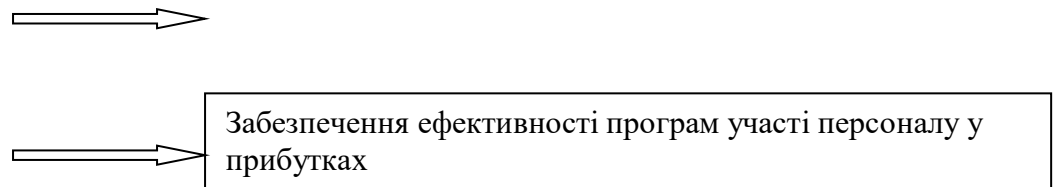

Рисунок 1.5 – Завдання системи управління прибутком

Досліджуючи рисунок, варто відзначити, що функціональна спрямованість об'єктів управління прибутком виокремлює два ключових їх види:

- управління формуванням прибутку;
- управління розподілом і застосуванням прибутку.

Кожен із цих об'єктів управління прибутком в свою чергу розгалужується на об'єкти нижчого порядку, утворюючи певну систему.

Николишин С.Є. зазначає, що: «прибуток підприємства може бути отримано внаслідок провадження операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Розподіл прибутку в системі стратегічного управління підприємством складається з комплексу заходів, таких як управління сплатою податкових зобов'язань з прибутку; оптимізація пропорцій розподілу прибутку на частини, що капіталізуються та споживаються; управління частиною прибутку, що капіталізується; використання прибутку, що споживається» [23, с. 300].

Систематизація методичних підходів відносно оцінки ефективності управління прибутком сільськогосподарського підприємства, так як і удосконалення будь-яких процесів, повинні безпосередньо ґрунтуватися на аналізі ефективності. У зв'язку з вищенаведеним, вважаємо за необхідне дослідити більш детально методичні підходи, щодо оцінювання ефективності управління прибутком сільськогосподарського підприємства. Свої дослідження з цього приводу наводять Самайчук С.І. [24, с. 56], Бандурка О.М. та Коробов М.Я. [25, с. 101], Вараскіна О.В., Іщейкін Т.Є. та Онупко О.М. [26, 25], Павлишенко М.М. та Винярьська Н.М. [27, с. 234], Музиченко А.С. [28, с. 4] та інші. Серед підходів, запропонованих вченими, найбільш варті уваги аналіз чутливості грошових потоків до зміни факторів ризику, моделювання наслідків

зміни одного фактору ризику або групи тісно взаємопов'язаних факторів при незмінних значеннях інших факторів [24, с. 56]; розрахунок показників ефективності використання основних виробничих засобів, трудових, матеріальних ресурсів та обігових коштів [25, с. 101]; визначення ефективності системи контролінгу за управлінням прибутком підприємства за кількісними та якісними показниками [26, 25]; оцінювання ефективності управління прибутком з позиції теорії ігор [27, с. 234]; визначення розміру суми межі безпеки або запасу міцності підприємства як результат управління прибутком підприємства [28, с. 4].

Інтереси менеджерів в управлінні прибутком лежать у трьох основних площинах: доходи – витрати – прибуток, оцінювання дієвості застосування ресурсів і прибутку фінансово-господарської діяльності. Оптимізація фінансових результатів починається з пошуку резервів нарощення виручки від реалізації продукції і прибутку, а також мінімізації витрат. Для цього виокремлюють фактори впливу на ці показники (рис. 1.6). В умовах реалізації виробничої діяльності дані фактори функціонують в тісній взаємодії і взаємозалежності. Ці фактори мають прямий вплив на величину собівартості і виручку, а отже, показують, наскільки раціонально і економно використовуються ресурси.

Рисунок 1.6 – Фактори впливу на прибуток підприємства

Результативність фінансово-господарської діяльності підприємства відбивають показники рентабельності. Вони дозволяють сукупно відобразити якість фінансового стану підприємства і можливостей його розвитку.

В умовах складної та динамічної ринкової економіки для стійкості та підтримки високого рівня конкурентоспроможності її учасникам необхідна безперервна робота з усіх основних аспектів генерування, перерозподілу і застосування прибутку на підприємстві. Адже саме прибуток є основним джерелом фінансування діяльності суб'єкта господарювання, задоволення інтересів фінансових власників підприємства, його працівників і держави.

Регулярний пошук і вдосконалення підходів та інструментів управління прибутком – це одне із рішень, що задовольняють цю потребу.

Концепція управління прибутком орієнтована на оптимізацію роботи підприємства з метою дієвого виконання поточних завдань і стратегічних планів.

Від розміру прибутку, який заплановано отримати від господарської діяльності за певний період, залежить подальша ділова активність підприємства на цільових ринках збуту продукції. Ефективний аналіз, прогнозування та контроль за рівнем прибутковості підприємства, у свою чергу, значною мірою визначають розмір його прибутковості у майбутніх періодах. Таким чином, маємо певний управлінський цикл, який забезпечує реалізацію стратегії, що спрямована на розвиток підприємства.

Важелі господарювання, що використовуються системою економічних методів управління прибутком є: економічний аналіз, планування, економічне стимулювання, податки, цінова політика тощо. Для ефективного результату

необхідно комплексно і системно застосовувати ці важелі. Вони повинні охоплювати весь об'єкт управління.

Економічний аналіз являє собою систематизовану сукупність аналітичних процедур, які допомагають в отриманні висновків та рекомендацій економічного характеру відносно деякого об'єкта. Планування допомагає розробляти та приймати цільові установки та визначати шляхи щодо їх досягнення. Його метою є своєчасне знаходження засобів та альтернатив, які допомагали б знижувати ризик при прийнятті помилкових рішень, а результатом – є план або система планів. Спонування учасників виробництва працювати з метою створення суспільного продукту з використанням матеріальних засобів є економічним стимулюванням системи заходів. Характер, форми і методи економічне стимулювання залежать від виробничих відносин суспільства. Податкова політика – основний інструмент держави, що забезпечує, з одного боку, існування його самого, з другого – регулювання економіки суспільства в цілому. Податки зачіпають і проблему національної безпеки країни, оскільки недоскональна податкова політика може за порівняно короткий термін часу паралізувати реально діючу економіку [29, с.59-9]. Невід'ємною частиною політики держави є ціноутворення. Основна мета цінової політики – підтримка паритетних відносин між галузями господарського комплексу, створення умов з метою підвищення прибутковості виробництва, збільшення обсягів продукції, а також захист вітчизняних товаровиробників від імпортованих за демпінговими цінами товарів. Велику роль в механізмі управління прибутком відіграє система організаційного забезпечення управління прибутком. Ця система об'єднує внутрішні структурні служби та підрозділи, що відповідають за розробку та прийняття управлінських рішень. Внутрішні структурні служби несуть відповідальність за результати розроблених та прийнятих рішень. Центри відповідальності є більш ефективними структурними підрозділами, тому при організаційному забезпеченні управління прибутком керівництво має подбати про їх формування. Початковим етапом утворення системи управління прибутком на основі виокремлення центрів відповідальності є передача відповідальності за прийняття рішень цим центрам

[30]. Отже, ефективна система управління прибутком допомагає підприємству стабільно функціонувати та розвиватися.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ДНІПРЯНКА»

2.1. Техніко-економічна характеристика ТОВ «Дніпрянка» та показників оцінювання прибутковості підприємства

Прибутковість сільськогосподарського виробництва на рівні конкретного підприємства безпосередньо пов'язана з можливістю здійснення процесу відтворення всіх його складових – продукції, ресурсів, виробничих відносин. Виходячи з цього, оцінка фінансово-господарської діяльності товаровиробниками повинна виявити рівень використання наявних ресурсів та рівень їх відтворення.

ТОВ «Дніпрянка» є суб'єктом малого підприємництва та спеціалізується на вирощуванні зернових, зернобобових і технічних культур. Землі, які отримані для обробітку від орендодавців, розташовані у Херсонській та Дніпропетровській областях України. Їх загальна площа складала у 2019 році 3874 га, у 2020 році – 3568 га, а у 2021 році – 3478 га, у 2022 році – 3466 га, у 2023 році – 3486 га. Середньооблікова чисельність працівників підприємства становила відповідно 65 осіб, 49 осіб, 54 особи, 48 осіб, 45 осіб.

У результаті аналізу економічного стану сільськогосподарського підприємства ТОВ «Дніпрянка» у табл. 2.1 наведено результати по вирощуванню Товариством зернобобових та технічних культур у 2019–2023 роках. Динаміку обсягів виробленої продукції ТОВ «Дніпрянка» за 2019–2023 роки у натуральних показниках представлено на рис. 2.1, з якого видно, що обсяг є нестабільним. Причиною цього насамперед можуть бути зміна площ під посівами зернових, зернобобових та технічних культур, різні кліматичні умови упродовж досліджуваного періоду тощо.

Зміна площ посівів у 2019–2023 роках зображена на рис. 2.2. У 2023 році порівняно з 2019 роком вона зменшилася на 388 га.

Таблиця 2.1 – Обсяги виробленої продукції ТОВ «Дніпрянка» у 2019–2023 роках

Культура	2019 рік			2020 рік			2021 рік			2022			2023		
	Площа га	Валовий збір, т	Урожай ність ц/га	Площа, га	Валовий збір, т	Урожай ність ц/га	Площа, га	Валовий збір, т	Урожай ність ц/га	Площа га	Валовий збір, т	Урожай ність ц/га	Площа га	Валовий збір, т	Урожай ність ц/га
Пшениця озима	1437	5763	40	1233	2464	20	1064	2600	24	935	3058	33	890	3204	36
Ячмінь озимий	418	1223	29	304	639	21	337	913	27	341	962	28	150	390	26
Ячмінь ярий	40	87	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Кукурудза	107	264	25	63	151	24	73	226	31	-	-	-	-	-	-
Горох	90	198	22	248	32	13	277	694	25	128	270	21	320	768	24
Просо	-	-	-	-	-	-	133	267	20	9	18	2	10	30	3
Ріпак озимий	-	-	-	179	507	28	308	537	17	95	135	14	300	450	15
Гірчиця	4,5	30	7	100	54	5	101	58	6	-	-	-	-	-	-
Соняшник	1416	2325	16	1302	1946	15	1185	3231	27	1958	2459	13	1816	3087	17
Пари	361	-	-	139	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Разом	3874	9863	-	3568	6081	-	3478	8526	-	3466	6886	-	3486	7929	-

Джерело: узагальнено автором

Це пов'язано з припиненням договірних відносин Товариства з орендодавцями та їх бажанням обробляти земельні наділи одноосібно.

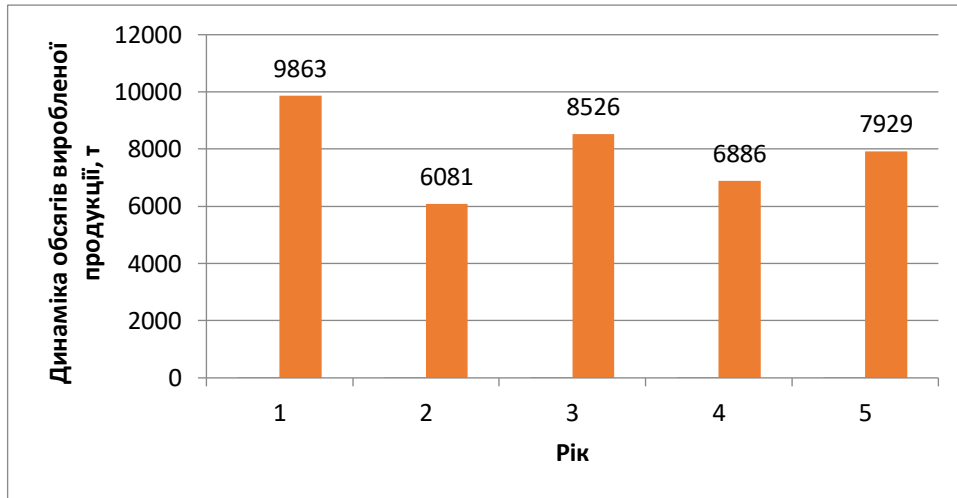

Рисунок 2.1 – Динаміка обсягів виробленої продукції ТОВ «Дніпрянка» за 2019–2023 роки

Джерело: узагальнено автором

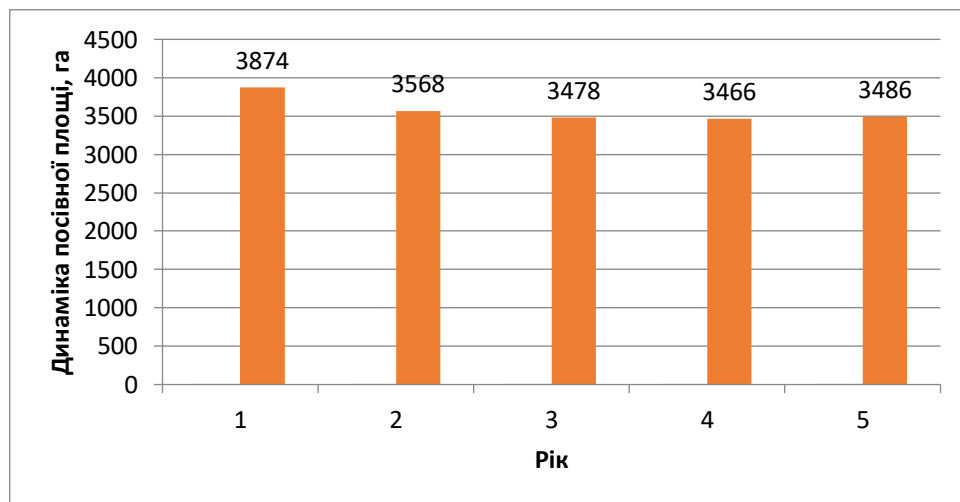

Рисунок 2.2 – Динаміка посівної площі ТОВ «Дніпрянка» за 2019–2023 роки

Джерело: узагальнено автором

Зменшилися також і площі під посівами пшениці озимої (373 га), соняшника (231 га), кукурудзи (34 га). Ці зрушення викликані необхідністю удосконалення сівозміни та збереження родючості земель. Наприклад, збільшення площі посіву гороху викликане можливістю підвищити у ґрунті вміст азоту. Горох є ефективним попередником для вирощування рослинницьких культур.

Питома вага окремих сільськогосподарських культур у загальній площі посіву наведена у табл. 2.2 та на рис.2.3–2.7.

Таблиця 2.2 – Питома вага сільськогосподарських культур у загальній площі посіву ТОВ «Дніпрянка» за 2019–2023 роки

Культура	Площа посіву, га					Питома вага в загальній площі посіву по роках, %				
	Рік									
	2019	2020	2021	2022	2022	2019	2020	2021	2021	2022
Пшениця озима	1437	1233	1064	935	890	37,10	34,56	30,59	26,97	25,53
Ячмінь озимий	418	304	337	341	150	10,79	8,52	9,69	9,84	4,30
Ячмінь ярий	40	-	-	-	-	1,03	-	-	-	-
Кукурудза	107	63	73	-	-	2,76	1,77	2,10	-	-
Горох	90	248	277	128	320	2,32	6,95	7,96	3,69	9,18
Просо	-	-	133	9	10	-	-	3,82	0,26	0,29
Ріпак озимий	-	179	308	95	300	-	5,02	8,86	2,74	8,61
Гірчиця	4,5	100	101	-	-	0,12	2,80	2,90	-	-
Соняшник	1416	1302	1185	1958	1816	36,56	36,49	34,07	56,49	52,09
Пари	361	139	-	-	-	9,32	3,90	-	-	-
Разом	3874	3568	3478	3466	3486	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Джерело: узагальнено автором

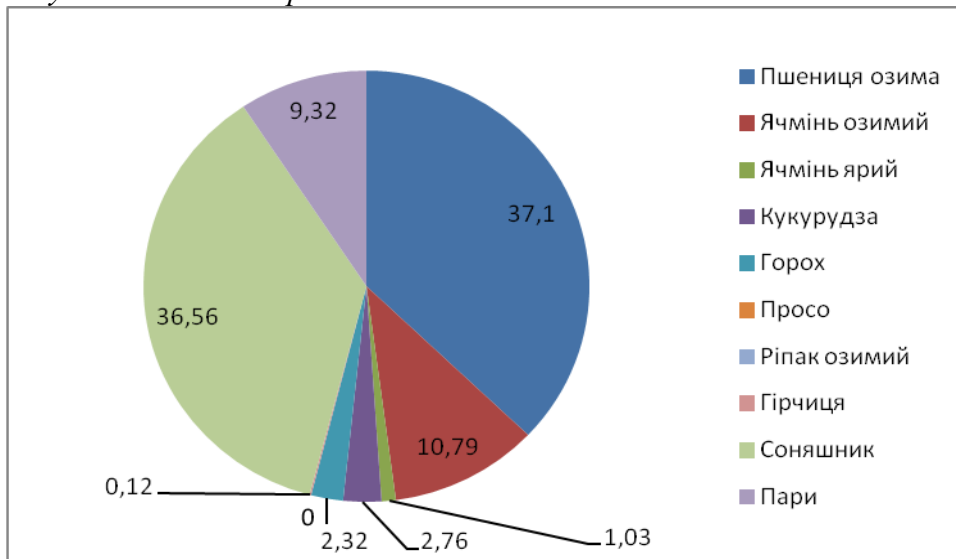

Рисунок 2.3 – Структура посівних площ ТОВ «Дніпрянка» у 2019 році

Джерело: узагальнено автором

Найбільшу частку у структурі посівів упродовж 2019–2023 років займає озима пшениця (37,10%, 34,56%, 30,59% відповідно), соняшник (36,56%, 36,49%, 34,07% відповідно), а також ячмінь озимий (10,79%, 8,52%, 9,69% відповідно). Необхідно зауважити, що їхні частки з роками стали зменшуватися.

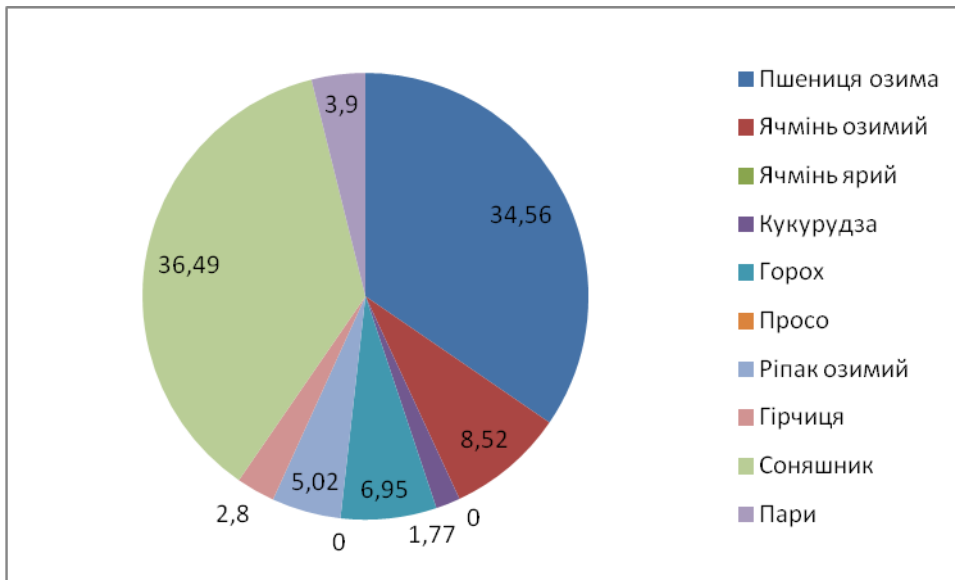

Рисунок 2.4 – Структура посівних площ ТОВ «Дніпрянка» у 2020 році
Джерело: узагальнено автором

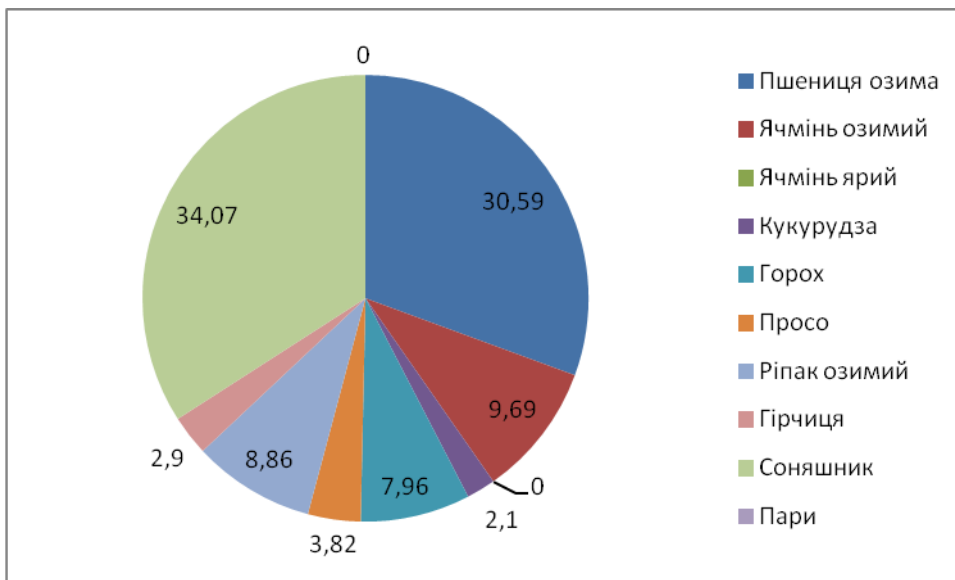

Рисунок 2.5 – Структура посівних площ ТОВ «Дніпрянка» у 2021 році
Джерело: узагальнено автором

У структурі посівів відображаються зміни пріоритетів орендаторів, викликані попитом ринку, бажанням здійснити експериментальні зміни у сівозміні з метою виявлення здатності ґрунтів до більшої родючості та можливості досягти більшої ефективності діяльності по вирощуванню продукції рослинництва. Більше, ніж у 3,5 рази збільшилася площа під горохом. Перші спроби вирощування гірчиці у 2019–2021 роках спонукали до збільшення її площі в десятки разів.

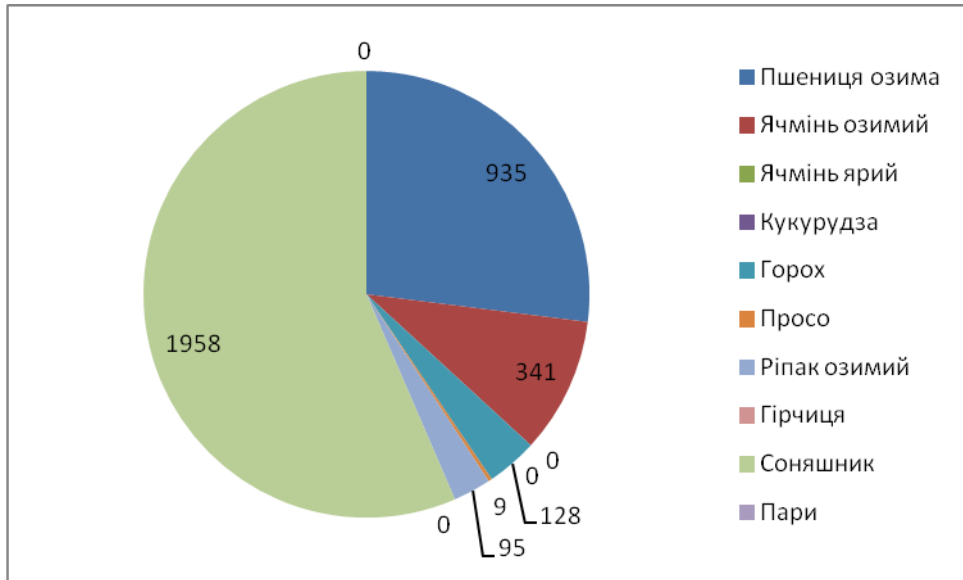

Рисунок 2.6 – Структура посівних площ ТОВ «Дніпрянка» у 2022 році
 Джерело: узагальнено автором

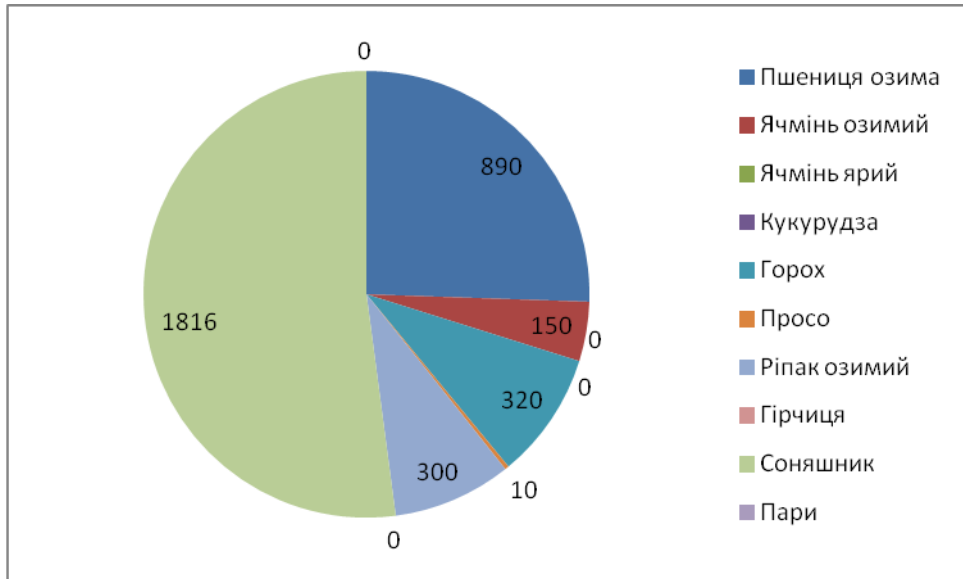

Рисунок 2.7 – Структура посівних площ ТОВ «Дніпрянка» у 2023 році
 Джерело: узагальнено автором

У 2022–2023 роках її вже не вирощували. З 2020 року орендарі стали висівати ріпак озимий та припинили висів ячменю ярого. Перестали з 2021 року залишати частину землі під парами, оскільки знайшли більш ефективний шлях відтворення родючості ґрунтів за допомогою висіву гороху.

Дослідження техніко-економічних показників діяльності та оцінювання її ефективності у ТОВ «Дніпрянка» наведено в табл. 2.3.

Таблиця 2.3 – Техніко-економічні показники діяльності ТОВ «Дніпрянка» за 2019–2023 роки

Показник	Рік	Абсолютний приріст по роках (+,-)
----------	-----	-----------------------------------

	2019	2020	2021	2022	2023	2023/2019	2023/2022
1	2	3	4	5	6	7	8
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	25109	24577	29670	31098	39438	14329	8340
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	15029	9335	16351	20935	22974	7945	2039
Чистий прибуток, тис. грн.	104	5454	3040	1845	878	774	-967
Середньооблікова чисельність працівників, осіб	65	49	54	48	45	-20	-3
Продуктивність праці працівників, грн./особу	386292,3	501571,4	549444,4	647875,0	876400,0	490107,7	228525,0
Фондовіддача, грн./грн.	3,114	2,390	2,641	4,282	3,945	0,831	-0,337
Витрати на 1 грн. продукції, грн.	0,599	0,380	0,551	0,673	0,583	-0,016	-0,090

Джерело: розраховано автором на основі табл. А.1–табл А.5

Аналіз представлених показників за п'ять досліджуваних років показав позитивну динаміку до збільшення чистого доходу від реалізації продукції (+8340 тис. грн.); продуктивності праці працівників (+228525,0 грн./ особу; зменшення витрат на 1 грн. продукції (-0,090 грн.). Водночас ТОВ «Дніпрянка» збільшила величину собівартості реалізованої продукції (+2039 тис. грн.), зменшила обсяг чистого прибутку (-967 тис. грн.) та фондівіддачу (-0,337 грн./грн.), що є негативним фактом її діяльності.

У ТОВ «Дніпрянка» основні засоби у 2019 році на 71,7% були придатні для використання. У 2020 році придатність основних засобів склала 72,0%. Основні засоби ТОВ «Дніпрянка» у 2021 році були придатні на 66,4%. Рівень придатності основних засобів ТОВ «Дніпрянка» у 2022 році склав 57,8%. У 2023 році придатність основних засобів склала 56,9%. Ці дані свідчать про наявність негативної тенденції з введенням у дію основних засобів підприємства. Упродовж досліджуваного періоду відбувається процес збільшення зносу діючих основних засобів. Для характеристики динаміки основних засобів використовують показники їх руху – коефіцієнти оновлення та вибуття, які відображають зміну

обсягу основних засобів незалежно від ступеня зносу. Коефіцієнт оновлення основних виробничих засобів у виробництві (коефіцієнт уведення $K_{ев}$) у ТОВ «Дніпрянка» склав:

$$K_{ев.2019} = 3422 / 9774 = 0,350 \text{ (част. од.)};$$

$$K_{ев.2020} = 1015 / 10789 = 0,094 \text{ (част. од.)};$$

$$K_{ев.2021} = 892 / 11681 = 0,076 \text{ (част. од.)};$$

$$K_{ев.2022} = 1782 / 10789 = 0,132 \text{ (част. од.)};$$

$$K_{ев.2023} = 8238 / 11681 = 0,380 \text{ (част. од.)};$$

Отримані значення показника свідчать про те, що упродовж 2019–2023 років темпи введення в дію нових основних засобів змінювалися від 0,350 част. од. у 2019 році до 0,380 част. од. у 2023 році. Ці значення являються найбільшими за період, у той час коли існує і найменше значення 0,076 част. од. у 2021 році.

У ТОВ «Дніпрянка» упродовж досліджуваного періоду основні засоби не вибували із виробництва. Ланцюгові характеристики динаміки досліджуваних техніко-економічних показників мають різний її рівень.

Здійснимо аналіз активів ТОВ «Дніпрянка» за 2019–2023 роки на основі даних табл. А.1–А.5. Визначимо показники їх динаміки та структури (табл. 2.4, рис. 2.8).

Вартість активів ТОВ «Дніпрянка» за 2019–2023 роки зросла на 21036 тис. грн. або на 142,58%. При цьому необоротні активи зросли на 5600 тис. грн. або на 77,23%, а оборотні активи – на 15436 тис. грн. або на 205,73%, що й забезпечило зростання вартості майна.

У 2023 році частка необоротних активів у загальному обсязі активів підприємства склала 35,91%, решту 64,09% – оборотні активи. У загальній структурі активів частка необоротних активів зменшилася на 13,24%, а частка оборотних активів – зросла відповідно на цю ж величину.

Таблиця 2.4 – Аналіз динаміки та структури активів ТОВ «Дніпрянка» за 2019–2023 роки

Актив	2019 рік		2020 рік		2021 рік		2022		2023		Відхилення		Відхилення	
	Абс. знач., тис. грн.	Відн. вел. структури %	Абс. знач., тис. грн.	Відн. вел. структури %	Абс. знач., тис. грн.	Відн. вел. структури %	Абс. знач., тис. грн.	Відн. вел. структури %	Абс. знач., тис. грн.	Відн. вел. структури %	2023/2019 роки Абс. знач., тис. грн.	Відн. вел. структури %	2023/2022 роки Абс. знач., тис. грн.	Відн. вел. структури %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
I. Необоротні активи														
Незавершені капітальні інвестиції	-		-		-	-				-	-	-	-	-
Основні засоби: залишкова вартість	7251	49,15	7547	30,97	7381	24,96	7143	21,79	12851	35,91	5600	-13,24	5708	14,12
первісна вартість	9774	-	10789	-	11681	-	13463	-	21701	-	-	-		
знос	(2523)	-	(3242)	-	(4300)	-	6320	-	8850	-	-	-		
Довгострокові біологічні активи	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Інші необоротні активи	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Усього за розділом I	7251,0	49,15	7547	30,97	7381	24,96	7143	21,79	12851	35,91	5600	-13,24	5708	14,12
II. Оборотні активи														
Запаси	5951	79,32	15060	89,54	21296	95,98	24696	75,33	20502	57,28	14551	-22,04	-4194	-18,05
у тому числі готова продукція	1984	33,34	2666	17,70	3258	15,30	12173	37,13	10030	28,02	8046	-5,32	-2143	-9,11
Поточні біологічні активи	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1527	20,35	904	5,37	-	-	-	-	1288	3,60	-239	-16,75	1288	3,60

Продовження табл. 2.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Дебіторська заборгованість за розрахунками: з бюджетом у тому числі з податку на прибуток	-	-	-	-	136	0,61	-	-	-	-	-			
Інша поточна дебіторська заборгованість	-	-	680	4,04	680	3,06	680	2,07	867	2,42	867	2,42	187	0,35
Поточні фінансові інвестиції	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Гроші та їх еквіваленти	25	0,34	175	1,05	77	0,35	263	0,80	282	0,79	257	0,45	19	-0,01
Витрати майбутніх періодів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Інші оборотні активи	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Усього за розділом II	7503	50,85	16819	69,03	22189	753,04	25639	78,21	22939	64,09	15436	13,24	-2700	-14,12
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Баланс	14754,0	100,00	24366,0	100,00	29570,0	100,00	32782	100,00	35790	100,00	21036	0,00	3008	0,00

Джерело: розраховано автором на основі табл. А.1–А.5

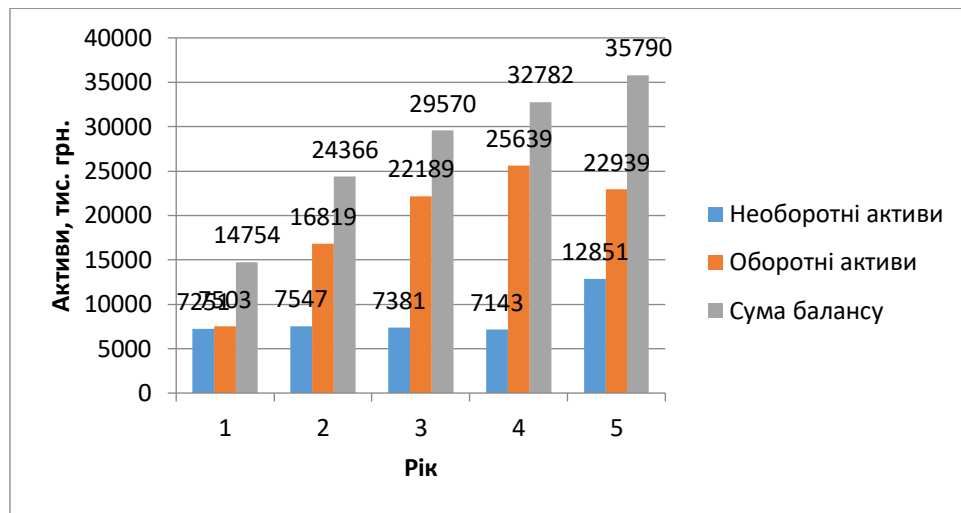

Рисунок 2.8 – Динаміка необоротних, оборотних активів та суми балансу за 2019–2023 роки у ТОВ «Дніпрянка»

Довгострокові біологічні активи та фінансові інвестиції, інші необоротні активи упродовж 2019–2023 років відсутні на балансі підприємства і не впливали на збільшення чи зменшення його майна. У ТОВ «Дніпрянка» зовсім відсутні нематеріальні активи. Це негативний факт, адже їх наявність та збільшення свідчили б про інноваційний характер стратегії розвитку підприємства.

Реальні активи, що характеризують потужність підприємства – основні засоби, виробничі запаси у 2019 році склали 13202 тис. грн., а у 2023 році – 33353 тис. грн. Їх зростання на 20151 тис. грн. (на 152,64%) свідчить про орієнтацію на створення матеріальних умов для розширення основної діяльності підприємства. Залишкова вартість основних засобів підприємства за балансом збільшилася у 2023 році на 5600 тис. грн. або на 77,23% порівняно з 2019 роком. Її обсяг у структурі необоротних активів зменшився за досліджуваний період на 13,24%.

Оборотні активи підприємства за 2019–2023 роки збільшилися на 15436 тис. грн. або на 205,73% за рахунок збільшення запасів на 14551 тис. грн., дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом – на 1288 тис. грн., іншої поточної дебіторської заборгованості – на 864 тис. грн., грошей та їх еквівалентів на 282 тис. грн. А дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги зменшилася на 239 тис. грн.

Аналіз пасивів ТОВ «Дніпрянка» за 2019–2023 роки на основі даних табл. А.1–А.5 наведено в табл. 2.5 та на рис. 2.9.

Таблиця 2.5 – Аналіз динаміки та структури пасивів ТОВ «Дніпрянка» за 2019–2023 роки

Актив	2019 рік		2020 рік		2021 рік		2022		2023		Відхилення		Відхилення	
	Абс. знач., тис. грн.	Відн. вел. струк. %	Абс. знач., тис. грн.	Відн. вел. струк. %	Абс. знач., тис. грн.	Відн. вел. струк. %	Абс. знач., тис. грн.	Відн. вел. струк. %	Абс. знач., тис. грн.	Відн. вел. струк. %	2023/2019 роки		2023/2022 роки	
											Абс. знач., тис. грн.	Відн. вел. струк. %	Абс. знач., тис. грн.	Відн. вел. струк. %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
I. Власний капітал														
Зареєстрований (пайовий) капітал	10	0,0008	10	0,0005	10	0,0005	10	0,0003	10	0,0028	0	0,00	0	0,0025
Додатковий капітал	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Резервний капітал	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	12738	99,9002	18502	99,9005	21542	99,9005	23387	71,34	24255	67,77	11517	-32,13	868	-3,57
Неоплачений капітал	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Усього за розділом I	12748	86,40	18512	75,97	21552	72,88	23397	71,37	24265	67,80	11517	-18,60	868	-3,57
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення														
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
III. Поточні зобов'язання														
Короткострокові кредити банків	400	20,09	-	-	2957	36,88	2412	7,36	7813	21,83	7413	1,74	5401	14,23
Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
товари, роботи,	595	29,66	2437	41,63	2160	26,95	4973	15,17	1979	5,23	1384	-24,43	-595	-9,94

послуги														
Продовження табл. 2.5														
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
розрахунками з бюджетом	237	11,81	22	0,38	-	-	-	-	39	0,11	-198	-11,70	39	0,11
у тому числі з податку на прибуток	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
розрахунками зі страхування	19	0,95	25	0,42	-	-	-	-	44	0,12	25	-0,83	44	0,12
розрахунками з оплати праці	72	3,59	90	1,54	-	-	-	-	-	-	-72	-3,59	-	-
Доходи майбутніх періодів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Інші поточні зобов'язання	680	33,90	3280	56,03	2900	36,17	2000	6,10	2550	7,12	1870	-26,78	550	1,02
Усього за розділом III	2006	13,60	5854	24,03	8018	27,12	9385	28,63	11525	32,20	9519	18,60	2140	3,57
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Баланс	14754	100,00	24366	100,00	29570	100,00	32782	100,00	35790	100,00	21036	0,00	3008	0,00

Джерело: розраховано автором на основі табл. А.1–А.5

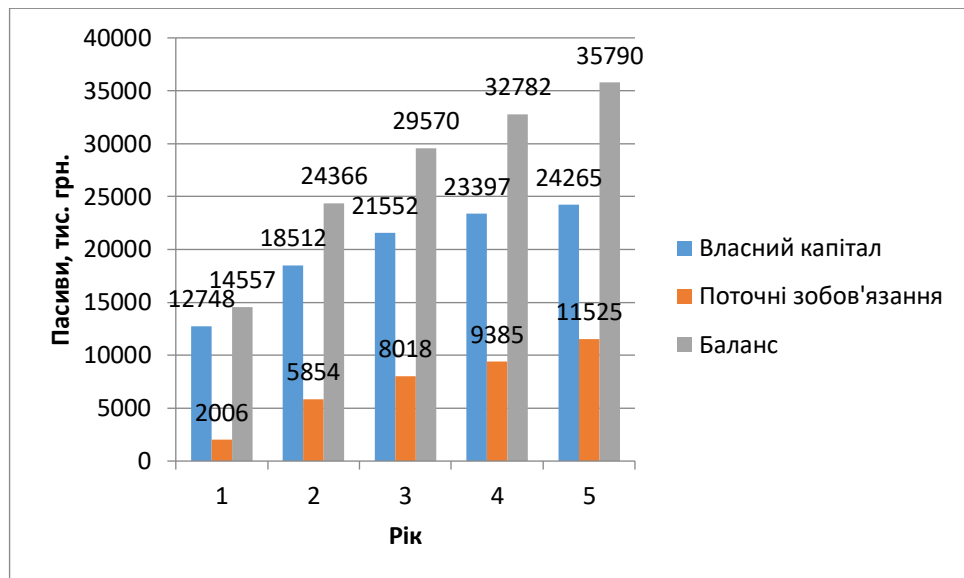

Рисунок 2.9 – Динаміка власного капіталу, поточних зобов'язань та суми балансу за 2019–2023 роки у ТОВ «Дніпрянка»

За даними табл. 2.5 у ТОВ «Дніпрянка» за 2019–2023 роки розмір пайового капіталу не змінився. Але відбулося збільшення розміру всього власного капіталу на 11517 тис. грн., хоча у структурі балансу його частка зменшилася на 18,60%. Якщо детально розглядати структуру власного капіталу, то майже всю питому вагу займає нерозподілений прибуток, за виключенням частки пайового капіталу, яка в загальному розмірі власного капіталу займає значно менше одного відсотка.

Додатковий, резервний та неоплачуваний капітал у підприємство за весь досліджуваний період відсутній.

Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення у підприємства упродовж усього досліджуваного періоду відсутні. Цей факт не можна назвати ні позитивним, ні негативним, тому що висновок залежить від характеру обраної підприємством стратегії розвитку.

Сума поточних зобов'язань збільшилася на 2140 тис. грн., а в структурі балансу – на 3,57% передусім через збільшення короткострокових кредитів банків, поточної кредитної заборгованості за товари, роботи, послуги та інших поточних зобов'язань. У поточних зобов'язаннях підприємства найбільшу питому вагу займають вище згадані складові. Оцінка змін, які відбулися у структурі джерел фінансування, може бути різною з позицій інвесторів та підприємства.

Для інвесторів ситуація у ТОВ «Дніпрянка» недостатньо надійна, адже

частка власного капіталу Товариства зменшилася на 18,60% у порівнянні з 2019 роком та виявляє тенденцію до поступового зменшення. Підприємство користується короткостроковими кредитами банку, коштами від фінансової оренди та отриманими небанківськими кредитами.

Для комплексного аналізу прибутковості сільськогосподарського виробництва необхідно здійснити оцінювання основних економічних показників, які її відображають.

Величина наявних власних оборотних коштів (*ВOK*) ТОВ «Дніпрянка» за роками досліджуваного періоду склала:

$$ВOK_{2019} = (12644,0 + 12748,0) / 2 - (4310,0 + 7251,0) / 2 = 6915,5 \text{ (тис. грн.)};$$

$$ВOK_{2020} = (12748,0 + 18512,0) / 2 - (7251,0 + 7547,0) / 2 = 8231,0 \text{ (тис. грн.)};$$

$$ВOK_{2021} = (18512,0 + 21552,0) / 2 - (7547,0 + 7381,0) / 2 = 12568,0 \text{ (тис. грн.)}.$$

$$ВOK_{2022} = (21552,0 + 23397,0) / 2 - (7381,0 + 7143,0) / 2 = 29736,5 \text{ (тис. грн.)}.$$

$$ВOK_{2023} = (23397,0 + 24265,0) / 2 - (7143,0 + 12851,0) / 2 = 33828,0 \text{ (тис. грн.)}.$$

Їх величина відображає вартість оборотних активів, яка фінансується виключно за рахунок власних джерел фінансових ресурсів.

Наявність власних і довгострокових позикових джерел формування запасів (перманентний, функціонуючий капітал *ФК*) характеризується такими значеннями:

$$ФК_{2019} = 6915,5 + 0 = 6915,5 \text{ (тис. грн.)};$$

$$ФК_{2020} = 8231,0 + 0 = 8231,0 \text{ (тис. грн.)};$$

$$ФК_{2021} = 12568,0 + 0 = 12568,0 \text{ (тис. грн.)}.$$

$$ФК_{2022} = 29736,5 + 0 = 29736,5 \text{ (тис. грн.)}.$$

$$ФК_{2023} = 33828,0 + 0 = 33828,0 \text{ (тис. грн.)}.$$

Загальна величина коштів для формування запасів (*ЗВК*):

$$ЗВК_{2019} = 6915,5 + (3463,0 + 2006,0) / 2 = 9650,0 \text{ (тис. грн.)};$$

$$ЗВК_{2020} = 8231,0 + (2006,0 + 5854,0) / 2 = 12161,0 \text{ (тис. грн.)};$$

$$ЗВК_{2021} = 12568,0 + (5854,0 + 8018,0) / 2 = 19504,0 \text{ (тис. грн.)}.$$

$$ЗВК_{2022} = 29736,5 + (8018,0 + 9385,0) / 2 = 38438,0 \text{ (тис. грн.)}.$$

$$ЗВК_{2023} = 33828,0 + (9385,0 + 11525,0) / 2 = 44283,0 \text{ (тис. грн.)}.$$

Трьом показникам джерел формування запасів відповідають три показники їх забезпеченості джерелами формування:

- надлишок (+), нестача (-) власних оборотних коштів (ΔBOK):

$$\Delta BOK_{2019} = 6915,5 - (9584,0 + 5951,0) / 2 = -852,0 \text{ (тис. грн.)};$$

$$\Delta BOK_{2020} = 8231,0 - (5951,0 + 15060,0) / 2 = -2274,5 \text{ (тис. грн.)};$$

$$\Delta BOK_{2021} = 12568,0 - (15060,0 + 21296,0) / 2 = -5610,0 \text{ (тис. грн.)};$$

$$\Delta BOK_{2022} = 29736,5 - (21296,0 + 24696,0) / 2 = 6740,5 \text{ (тис. грн.)};$$

$$\Delta BOK_{2023} = 33828,0 - (24696,0 + 20502,0) / 2 = 11229,0 \text{ (тис. грн.)};$$

- надлишок (+), нестача (-) власних і довгострокових залучених джерел формування запасів ($\Delta \Phi K$):

$$\Delta \Phi K_{2019} = -852,0 \text{ (тис. грн.)};$$

$$\Delta \Phi K_{2020} = -2274,5 \text{ (тис. грн.)};$$

$$\Delta \Phi K_{2021} = -5610,0 \text{ (тис. грн.)};$$

$$\Delta \Phi K_{2022} = 6740,5 \text{ (тис. грн.)};$$

$$\Delta \Phi K_{2023} = 11229,0 \text{ (тис. грн.)};$$

- надлишок (+), нестача (-) загальної величини основних джерел формування запасів і витрат ($\Delta ЗВК$):

$$\Delta ЗВК_{2019} = 9650,0 - (9584,0 + 5951,0) / 2 = 1882,5 \text{ (тис. грн.)};$$

$$\Delta ЗВК_{2020} = 12161,0 - (5951,0 + 15060,0) / 2 = 1655,5 \text{ (тис. грн.)};$$

$$\Delta ЗВК_{2021} = 19504,0 - (15060,0 + 21296,0) / 2 = 1326,0 \text{ (тис. грн.)};$$

$$\Delta ЗВК_{2022} = 38438,0 - (21296,0 + 24696,0) / 2 = 15442,0 \text{ (тис. грн.)};$$

$$\Delta ЗВК_{2023} = 44283,0 - (24696,0 + 20502,0) / 2 = 21684,0 \text{ (тис. грн.)};$$

Отже, упродовж 2019–2021 років досліджуваного періоду ТОВ «Дніпрянка» мало нестійкий фінансовий стан. Трикомпонентний показник (0; 0; 1) за ці роки свідчить про нестачу власних оборотних коштів (0), власних і довгострокових позикових джерел (0) та надлишок загальної величини основних джерел формування запасів (1). Отже, у підприємства у цей період недостатня фінансова стійкість.

Але у 2022–2023 роках ситуація змінилася на краще. Трикомпонентний показник (1; 1; 1) характеризує стан ТОВ «Дніпрянка» як абсолютно фінансово стійкий.

Система відносних показників оцінювання фінансової стійкості ТОВ «Дніпрянка» включає:

- коефіцієнт автономії (концентрації власного капіталу)

$$K_a 2019 = (12644,0 + 12748,0) / 2 / (16107,0 + 14754,0) / 2 = 12696,0 / 15430,5 = 0,823 \text{ (част. од.)};$$

$$K_a 2020 = (12748,0 + 18512,0) / 2 / (14754,0 + 24366,0) / 2 = 15630,0 / 19560,0 = 0,799 \text{ (част. од.)};$$

$$K_a 2021 = (18512,0 + 21542,0) / 2 / (24366,0 + 29570,0) / 2 = 20032,0 / 26968,0 = 0,743 \text{ (част. од.)};$$

$$K_a 2022 = (21542,0 + 23387,0) / 2 / (29570,0 + 32782,0) / 2 = 22464,5 / 31176,0 = 0,721 \text{ (част. од.)};$$

$$K_a 2023 = (23397,0 + 24265,0) / 2 / (32782,0 + 35790,0) / 2 = 23831,0 / 34286,0 = 0,695 \text{ (част. од.)};$$

- коефіцієнт фінансової залежності (концентрації залученого капіталу)

$$K_{\phi 3} 2019 = (0,0 + (3463,0 + 2006,0)) / 2 / (16107,0 + 14754,0) / 2 = 2734,5 / 15430,5 = 0,177 \text{ (част. од.)};$$

$$K_{\phi 3} 2020 = (0,0 + (2006,0 + 5854,0)) / 2 / (14754,0 + 24366,0) / 2 = 3930,0 / 19560,0 = 0,201 \text{ (част. од.)};$$

$$K_{\phi 3} 2021 = (0,0 + (5854,0 + 8018,0)) / 2 / (24366,0 + 29570,0) / 2 = 6936,0 / 26968,0 = 0,257 \text{ (част. од.)};$$

$$K_{\phi 3} 2022 = (0,0 + (8018,0 + 9385,0)) / 2 / (29570,0 + 32782,0) / 2 = 8701,5 / 31176,0 = 0,279 \text{ (част. од.)};$$

$$K_{\phi 3} 2023 = (0,0 + (9385,0 + 11525,0)) / 2 / (32782,0 + 35790,0) / 2 = 10455,0 / 34286,0 = 0,305 \text{ (част. од.)};$$

Частка власного капіталу повинна бути високою (вище 0,6). У ТОВ «Дніпрянка» коефіцієнт автономії вище цього значення. Це спонукає інвесторів вкладати кошти у підприємство;

- коефіцієнт маневреності власного капіталу

$$K_m 2019 = 6915,5 / (12644,0 + 12748,0) / 2 = 6915,5 / 12696,0 = 0,545 \text{ (част. од.)};$$

$$K_m 2020 = 8231,0 / (12748,0 + 18512,0) / 2 = 8231,0 / 15630,0 = 0,527 \text{ (част. од.)};$$

$$K_m 2021 = 12568,0 / (18512,0 + 21552,0) / 2 = 12568,0 / 15630,0 = 0,804 \text{ (част. од.)};$$

$$K_m 2022 = 29736,5 / (21552,0 + 23397,0) / 2 = 29736,5 / 22474,5 = 1,323 \text{ (част. од.)};$$

$$K_m 2023 = 33828,0 / (23397,0 + 24265,0) / 2 = 33828,0 / 23831,0 = 1,419 \text{ (част. од.)};$$

- коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами

$$K_{\text{вок}2019} = 6915,5 / (11797,0 + 7503,0) / 2 = 0,717 \text{ (част. од.)};$$

$$K_{\text{вок}2020} = 8231,0 / (7503,0 + 16819,0) / 2 = 0,677 \text{ (част. од.)};$$

$$K_{\text{вок}2021} = 12568,0 / (16819,0 + 22189,0) / 2 = 0,644 \text{ (част. од.)};$$

$$K_{\text{вок}2022} = 29736,5 / (22189,0 + 25639,0) / 2 = 1,243 \text{ (част. од.)};$$

$$K_{\text{вок}2023} = 33828,0 / (25639,0 + 22939,0) / 2 = 1,393 \text{ (част. од.)};$$

- коефіцієнт фінансового ризику (левериджу) (КФЛ). Рекомендоване значення – не більше 1,5.

$$K_{\text{ФЛ}2019} = 2734,5 / 12696,0 = 0,215 \text{ (част. од.)};$$

$$K_{\text{ФЛ}2020} = 3930,0 / 15630,0 = 0,251 \text{ (част. од.)};$$

$$K_{\text{ФЛ}2021} = 6936,0 / 20032,0 = 0,346 \text{ (част. од.)};$$

$$K_{\text{ФЛ}2022} = 8701,5 / 22474,5 = 0,387 \text{ (част. од.)};$$

$$K_{\text{ФЛ}2023} = 10455,0 / 13331,0 = 0,784 \text{ (част. од.)};$$

Оскільки значення даного коефіцієнта не перевищує одиниці, то це вказує, що ТОВ «Дніпрянка» не втрачає своєї фінансової стійкості. Але збільшення значення коефіцієнта за звітний період із 0,215 част. од. до 0,784 част. од. свідчить про посилення залежності Товариства від залучення позикових коштів та про зниження його фінансової стійкості.

Для оцінювання ліквідності ТОВ «Дніпрянка» за 2019–2023 роки за рівнем їх ліквідності, а зобов'язання – за строками погашення згрупуємо його засоби у табл. 2.6. Дані з балансів ТОВ «Дніпрянка» за 2019–2023 роки свідчать, що вказані баланси Товариства не є ліквідними за таких причин:

Таблиця 2.6 – Оцінка ліквідності балансу ТОВ «Дніпрянка» (станом на кінець року), тис. грн.

Активи	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Пасиви	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Надлишок (+), нестача (-) платіжних коштів у році				
												2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік
Найбільш ліквідні (А1)	25	175	77	263	282	Найбільш термінові зобов'язання (П1)	3145	1603	5061	6973	3712	A1<П1 -3120	A1<П1 -1428	A1<П1 -4984	A1<П1 -6710	A1<П1 -3430
Які швидко реалізуються (А2)	1527	904	-	-	1288	Короткострокові кредити банків і позики (П2)	403	-	2957	2412	7813	A1>П1 1124	A2>П2 904	A2<П2 -2957	A2<П2 -2412	A2<П2 -6525
Які вільно реалізуються (А3)	5951	15060	21296	24696	20502	Довгострокові зобов'язання (П3)	0	0	0	0	0	A3>П3 5951	A3>П3 15060	A3>П3 21296	A3>П3 24696	A3>П3 20502
Які важко реалізуються (А4)	7251	7547	7381	7143	12851	Постійні пасиви (П4)	12748	18512	21552	23397	24265	A4<П4 -5497	A4<П4 -10965	A4<П4 -14171	A4<П4 -16254	A4<П4 -11414
Баланс	14754	24366	29570	32782	35790	Баланс	14754	24366	29570	32782	35790	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Джерело: дані табл. А.1–А.5

- підприємство у 2019–2023 роках не має достатньої суми наявних грошових коштів для розрахунків з кредиторами ($A1 < П1$);

- ліквідною у 2019 – 2020 роках була друга група активів. Однак, слід зазначити, що у 2021–2023 роках ситуація змінилася на протилежну;

- ліквідною є третя група активів упродовж усього аналізованого періоду. Однак, слід зазначити, що Товариство не користується довгостроковими послугами установ банків і не має заборгованості за довгостроковими кредитами. Тому вважаємо виконання третього співвідношення умовним;

- слід відмітити достатність власного капіталу для формування важколіквідних активів;

- упродовж аналізованого періоду Товариство не мало дефіциту власного оборотного капіталу, який збільшився за 5 років на 272 тис. грн.

Для комплексного оцінювання ліквідності балансу визначимо показники ліквідності для ТОВ «Дніпрянка»:

- коефіцієнт загальної (поточної) ліквідності (покриття) складає по роках досліджуваного періоду такі значення:

$$K_{зл\ 2019} = 9650,0 / 2734,5 = 3,529 \text{ (част. од.)};$$

$$K_{зл\ 2020} = 12161,0 / 3930,0 = 3,094 \text{ (част. од.)};$$

$$K_{зл\ 2021} = 19504,0 / 6936,0 = 2,812 \text{ (част. од.)};$$

$$K_{зл\ 2022} = 23914,0 / 8701,5 = 2,748 \text{ (част. од.)};$$

$$K_{зл\ 2023} = 24289,0 / 10455,0 = 2,323 \text{ (част. од.)}.$$

Отже, у Товаристві на одну гривню короткострокових зобов'язань припадає відповідно 3,529 грн., 3,094 грн., 2,812 грн., 2,748 грн. та 2,323 грн. фінансових ресурсів, вкладених в оборотні активи, по роках досліджуваного періоду. Це означає, що з плином часу фінансове становище Товариства погіршилося, але суб'єкт господарювання упродовж досліджуваного періоду вважається платоспроможним;

- коефіцієнт швидкої ліквідності ($K_{шл}$):

$$K_{шл\ 2019} = ((1533,0 + 25,0) / 2 + (680,0 + 1527,0) / 2) / 2734,5 = 0,688 \text{ (част. од.)};$$

$$K_{шл\ 2020} = ((25,0 + 175,0) / 2 + (1527,0 + 904,0 + 680,0)) / 3930,0 = 0,421 \text{ (част. од.)};$$

$$K_{шл\ 2021} = ((175,0 + 77) / 2 + (904,0 + 136,0 + 680,0 + 680,0) / 2) / 6936,0 = 0,096 \text{ (част. од.)}.$$

$$K_{\text{шл}} 2022 = ((77,0 + 263,0)/2 + (0,0 + 0,0 + 136,0 + 680,0 + 680,0)/2) / 8701,5 = 0,105 \text{ (част. од.)}.$$

$$K_{\text{шл}} 2023 = ((263,0 + 282,0)/2 + (1288,0 + 680,0 + 867,0)/2) / 10455,0 = 0,162 \text{ (част. од.)}.$$

Це означає, що Товариство у 2019 році за рахунок грошових коштів та очікуваних надходжень від дебіторів ще мало можливість для погашення поточної заборгованості. Нормативне значення показника 0,7–0,8 майже досягалося у цей період. А вже у 2020–2023 роках грошових коштів та очікуваних надходжень від дебіторів було недостатньо для цих цілей;

- коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{\text{ал}}$):

$$K_{\text{ал}} 2019 = 779,0 / 2734,5 = 0,285 \text{ (част. од.)};$$

$$K_{\text{ал}} 2020 = 100,0 / 3930,0 = 0,025 \text{ (част. од.)};$$

$$K_{\text{ал}} 2021 = 126,0 / 6936,0 = 0,018 \text{ (част. од.)}.$$

$$K_{\text{ал}} 2022 = 170,0 / 8701,5 = 0,020 \text{ (част. од.)}.$$

$$K_{\text{ал}} 2023 = 172,5 / 10455,0 = 0,016 \text{ (част. од.)}.$$

Зважаючи на те, що нормативне значення показника складає 0,2–0,3 част. од., у Товариства недостатньо грошових коштів для покриття короткострокових зобов'язань. І по роках періоду положення погіршується;

- власний оборотний капітал ($ВОК$):

$$ВОК_{2019} = 6915,5 \text{ (тис. грн.)};$$

$$ВОК_{2020} = 8231,0 \text{ (тис. грн.)};$$

$$ВОК_{2021} = 12568,0 \text{ (тис. грн.)}.$$

$$ВОК_{2022} = 15212,5 \text{ (тис. грн.)}.$$

$$ВОК_{2023} = 13834,0 \text{ (тис. грн.)}.$$

Усі значення показника власного оборотного капіталу задовольняють нормативному значенню. Причому у порівнянні з 2019 роком його величина зросла на 6918,5 тис. грн. або на 100,04%. Ця ситуація свідчить про здатність Товариства вчасно погасити короткострокові зобов'язання;

- коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом ($K_{\text{заб. вок.}}$):

$$K_{\text{заб. вок.}} 2019 = 6915,5 / 2734,5 = 2,529 \text{ (част. од.)};$$

$$K_{\text{заб. вок.}} 2020 = 8231,0 / 3930 = 2,094 \text{ (част. од.)};$$

$$K_{\text{заб. вок.}} 2021 = 12568 / 6936 = 1,812 \text{ (част. од.)};$$

$$K_{\text{заб. вок.}} 2022 = 15212,5 / 8701,5 = 1,748 \text{ (част. од.)};$$

$$K_{\text{заб. вок.2023}} = 13834,0 / 10455,0 = 1,323 \text{ (част. од.)};$$

- коефіцієнт маневреності власного капіталу для ТОВ «Дніпрянка» у 2019 році склав 0,545 част. од.; у 2020 році – 0,527 част. од.; у 2021 році – 0,627 част. од.; у 2022 – 1,323 част. од.; у 2023 році – 1,419 част. од. Усі значення позитивні та свідчать про достатність власних фінансових ресурсів для фінансування необоротних та частини оборотних активів;

- коефіцієнт маневреності грошових коштів у ТОВ «Дніпрянка» становить у 2019 році 0,061 част. од.; у 2020 році – 0,006 част. од.; у 2021 році – 0,006 част. од.; у 2022 році – 0,008 част. од.; у 2023 році – 0,011 част. од. Зростання цього показника в динаміці – позитивна тенденція.

Для визначення якісної структури поточних активів розрахуємо такі показники:

- частка оборотних коштів в активах ($ЧО_{\text{бК}}_a$) – відношення оборотних активів до загальної величини господарських засобів (валюта балансу). У ТОВ «Дніпрянка» частка оборотних коштів в активах становила відповідно у 2019 році – 62,54%, у 2020 році – 62,17%, у 2021 році – 67,41%; у 2022 році – 76,71%; у 2023 році – 70,84%;

- частка виробничих запасів у поточних активах ($ЧВЗ_a$) – характеризує якісну структуру поточних активів і визначається як відношення запасів до загальної величини поточних активів. У Товаристві даний показник склав у 2019 році 50,34%; у 2020 році – 53,71%; у 2021 році – 93,20%; у 2022 році – 73,76%; у 2023 році – 65,91%;

- частка власних оборотних коштів у покритті запасів у ТОВ «Дніпрянка» у 2019 році мають значення 0,8903 част. од.; у 2020 році – 0,7835 част. од.; у 2021 році – 0,6914 част. од.; у 2022 році – 0,6615 част. од.; у 2023 році – 61,32 част. од. Це вартість запасів, яка покривається власними оборотними коштами. Рекомендована нижня межа цього показника – 50%;

- співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості у Товаристві складає по роках досліджуваного періоду відповідно 0,543 част. од.; 0,890 част. од.; 0,507 част. од.; 0,210 част. од.; 0,904 част. од. Це означає, що сума заборгованості дебіторів Товариству менша, ніж заборгованість Товариства перед

кредиторами. Оптимальний рівень дебіторської та кредиторської заборгованості залежить від конкретних операційних умов сільськогосподарських підприємств. Він варіює залежно від характеристик цих конкретних умов і для одного й того ж підприємства може змінюватися з перебігом часу. Ці процеси дуже важливі для визначення майбутніх економічних вигод. Виходячи з цього, доцільно зробити аналіз цієї заборгованості та визначити їх роль в системі управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств.

Аналіз показників ділової активності ТОВ «Дніпрянка» наведено в табл. 2.7.

Таблиця 2.7 – Коефіцієнтний аналіз показників ділової активності ТОВ «Дніпрянка» за 2019–2023 роки

Показник	Рік					Абсолютне відхилення	
	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2023
						/2019 роки	/2022 роки
1	2	3	4	5	6	7	8
Оборотність дебіторської заборгованості, обертів	22,754	15,800	24,725	41,575	27,822	5,068	-13,753
Оборотність кредиторської заборгованості, обертів	12,345	14,056	12,535	8,718	25,160	12,815	16,442
Середній період погашення дебіторської заборгованості, днів	15,821	22,785	14,560	8,659	12,939	-2,882	4,280
Середній період погашення кредиторської заборгованості, днів	29,162	25,612	28,720	41,294	13,761	-15,401	-27,533
Оборотність постійних активів, обертів	4,344	3,322	3,975	4,282	3,945	-0,399	-0,337
Оборотність чистих активів, обертів	1,481	1,572	1,978	1,384	1,655	0,245	0,271
Оборотність товарно-матеріальних запасів (I), обертів	3,233	2,339	1,632	1,352	1,745	-1,488	0,393
Середній період обороту товарно-матеріальних запасів, днів	188,630	410,574	406,007	395,441	354,124	165,494	-41,317
Тривалість фінансового циклу, днів	153,159	360,495	362,671	342,762	341,873	188,714	-0,889
Тривалість операційного циклу, днів	201,881	427,925	414,785	404,100	366,436	164,555	-37,664
Оборотність готової продукції, обертів	17,602	10,571	10,017	4,031	3,552	-14,050	-0,479
Оборотність власного капіталу, обертів	1,978	1,572	1,481	1,384	1,655	-0,323	0,271

Джерело: розраховано автором

Додатне значення тривалості фінансового циклу є свідченням того, що підприємство в 2019–2023 роках в середньому отримувало від клієнтів гроші пізніше, ніж здійснювало платежі своїм кредиторам.

Упродовж 2019–2023 років операційний цикл ТОВ «Дніпрянка» збільшився з 201,881 днів до 366,436 днів. На це вплинуло зростання суми дебіторської заборгованості. Резерви зниження показника необхідно шукати саме в сфері управління дебіторською заборгованістю.

У табл. 2.8 наведено оцінювання фінансової стійкості ТОВ «Дніпрянка».

Таблиця 2.8 – Коефіцієнтний аналіз показників фінансової стійкості ТОВ «Дніпрянка»

Показник	Рік					Абсолютне відхилення	
	2019	2020	2021	2022	2023	2023/ 2019 роки	2023/ 2022 роки
1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт заборгованості	0,177	0,201	0,257	0,279	0,305	0,128	0,026
Коефіцієнт фінансової стабільності	4,643	3,977	2,888	2,583	2,279	-1,853	-0,304
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,823	0,799	0,743	0,721	0,695	-0,128	-0,026
Коефіцієнт залежності підприємства від довгострокових зобов'язань	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Відношення заборгованості до капіталізації	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів	0,215	0,251	0,346	0,387	0,439	0,214	0,052
Коефіцієнт концентрації власного капіталу	0,823	0,799	0,743	1,308	1,439	0,667	0,131
Коефіцієнт фінансової залежності	1,215	1,251	1,346	1,387	1,435	0,220	0,048
Коефіцієнт довгострокового залучення капіталу	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Коефіцієнт маневреності власних коштів	0,545	0,527	0,627	0,677	0,581	0,036	-0,096

Продовження табл. 2.8

1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Коефіцієнт структури залученого капіталу	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000

Джерело: розраховано автором

Коефіцієнт заборгованості ТОВ «Дніпрянка» знаходиться в межах норми – менше 0,5 упродовж усього досліджуваного періоду. Це означає, що більша частина активів підприємства фінансується за рахунок власних коштів. Чим нижчий коефіцієнт заборгованості, тим менший ризик, пов'язаний з роботою Товариства.

Коефіцієнт фінансової стабільності – це індикатор фінансової стійкості, який говорить про здатність компанії відповідати за своїми зобов'язаннями в середньо- і довгостроковій перспективі. Значення показника вказує на те, скільки гривень власного капіталу припадає на кожну гривню зобов'язань компанії. Нормативне значення показника знаходиться в межах 0,67–1,5. У ТОВ «Дніпрянка» значення вище 1,5. Це означає наявність додаткових резервів підвищення ефективності за рахунок залучення позикових коштів. Таке високе значення говорить про низький рівень фінансових ризиків.

Багато аналітиків вважають, що коефіцієнт фінансової незалежності (автономії) не повинен бути меншим за 0,5–0,6. Хоча, наприклад, у японських компаніях він, як правило, дорівнює 0,2–0,3. У більшості вітчизняних сільськогосподарських підприємств значення цього коефіцієнта коливається в межах 0,8–0,9, що спостерігається і в ТОВ «Дніпрянка». Але безумовно, це не свідчить про його фінансову стабільність, а лише про обмеженість та недоступність зовнішнього фінансування. Зростання коефіцієнта фінансової незалежності означає підвищення фінансової стійкості підприємства і є позитивним моментом. У той же час, його зростання може і не сприяти збільшенню виробничої активності підприємства, зростанню його рентабельності. Аналізуючи коефіцієнт фінансової незалежності, необхідно передусім звертати

увагу на наявність економічно виправданих зовнішніх джерел фінансування в пасиві балансу.

Оскільки упродовж усіх років досліджуваного періоду у Товаристві відсутні довгострокові зобов'язання, то такі показники фінансової стійкості як коефіцієнт залежності підприємства від довгострокових зобов'язань, відношення заборгованості до капіталізації, коефіцієнт довгострокового залучення капіталу, коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів, коефіцієнт структури залученого капіталу не визначалися.

З розрахунку коефіцієнта співвідношення позикових та власних коштів в динаміці видно, що упродовж п'ятих досліджуваних років значення показника є додатнім і постійно підвищується. Це означає, що у підприємства в обігу знаходиться більше власних коштів, ніж позикових, і це співвідношення стає все менш вагомим. Це пояснюється тим, що власні кошти підприємства мають тенденцію до збільшення, а позикові кошти – до скорочення.

Коефіцієнт концентрації власного капіталу характеризує частку власних коштів підприємства в загальній сумі коштів, авансованих у його діяльність. Що вищим є значення цього показника, то більше підприємство є фінансово стійким, стабільним і незалежним від зовнішніх кредиторів.

Щодо розміру частки власного капіталу, то існують різні думки. Найбільш поширеною є думка, що частка власного капіталу має бути не меншою за 0,6 (60 %). У ТОВ «Дніпрянка» вона висока. Це означає, що є більша можливість погасити борги за рахунок власних коштів. Визначене значення коефіцієнта фінансової залежності для ТОВ «Дніпрянка» знаходиться в рекомендованих межах (менше, ніж 2).

Нормативним значенням коефіцієнта маневреності власних коштів вважається 0,1 і вище. У Товариства значення показника додатне, що свідчить про достатність власних фінансових ресурсів для фінансування необоротних і частини оборотних активів.

2.2. Аналіз стану управління прибутком підприємства

У реаліях сьогодення прибуток є рушійною силою ринку, виконуючи важливу роль у загальному механізмі управління сільськогосподарським підприємством. Лише даний показник дозволяє відповісти на основні питання економіки: що робити, в якому обсязі та для кого. Отже, прибуток є визначальним показником, що стимулює керівників підприємства обґрунтовано підходити до політики його формування шляхом ухвалення рішень щодо максимізації доходів та мінімізації витрат. Вирішення проблеми формування позитивного фінансового результату сільськогосподарського підприємства та його розподілу дає можливість ухвалювати ефективні управлінські рішення, створюючи цим основу для реалізації планів щодо максимізації прибутку.

Прибуток виступає ключовим якісним показником, що описує результати фінансово-господарської діяльності сільськогосподарського підприємства. Але ж ціль його діяльності – це не тільки одержання прибутку, а й досягнення високої результативності діяльності. Підприємство функціонує ефективно тарентабельно, за умов коли виторг від реалізації продукції є достатнім не лише для забезпечення виробничих витрат, а й для генерації прибутку. Тому слід здійснити аналіз сукупності показників, що характеризують прибутковість ТОВ «Дніпрянка» за 2019–2023 роки: рентабельності (табл. 2.9) та горизонтальний аналіз прибутку (табл. 2.10).

Рентабельність продажу у 2023 році значно зменшилася у порівнянні з 2022 роком. Таке зниження може бути викликане зростанням витрат на виробництво та реалізацію продукції. Тому необхідно проаналізувати собівартість та знайти причини такого зниження. Іншим фактором впливу на рівень рентабельності продажу може бути падіння загального його обсягу. Це пов'язано зі зростанням витрат на одиницю продукції. Тому потрібно провести аналіз ринку, щоб з'ясувати вплив маркетингових факторів.

Значення показника рентабельності сукупного капіталу досить коливне та у 2023 році порівняно з 2019 роком збільшилося, тому що у знаменнику даної формули поряд з власними активами враховуються позикові кошти, придбані у

2023 році у розмірі 2412,0 тис грн. Це ускладнює оцінку ефективності власного капіталу, тому одночасно з показником рентабельності сумарних активів розраховується і рентабельність власного капіталу.

Таблиця 2.9 – Аналіз показників рентабельності ТОВ «Дніпрянка» за 2019–2023 роки

Показник	Рік					Абсолютне відхилення	
	2019	2020	2021	2022	2023	2023/2019 роки	2023/2022 роки
Рентабельність продажу, %	0,414	23,412	10,246	5,930	2,230	1,816	-3,700
Рентабельність виробництва (основної діяльності), %	0,692	30,570	11,420	8,810	3,820	3,128	-4,990
Рентабельність сукупного капіталу, %	0,674	29,417	11,273	5,920	2,560	1,886	-3,360
Рентабельність чистих активів, %	0,819	36,814	15,176	8,210	3,680	2,861	-4,530
Рентабельність оборотного капіталу, %	1,078	47,315	15,587	7,720	3,610	2,532	-4,110
Рентабельність власного капіталу, %	0,819	36,814	15,176	8,21	3,680	2,861	-4,530
Рентабельність виробничих фондів, %	0,657	27,681	10,336	5,187	2,497	1,840	-2,69
Показник зміни валових продаж, %	10,243	-2,119	20,723	4,810	26,820	16,577	22,010

Джерело: розраховано автором

Розрахунок рентабельність власного капіталу для різних періодів допомагає зрозуміти зміни в прибутковості. Тенденція стабільного зростання рентабельності власного капіталу не склалася. Упродовж досліджуваного періоду власний капітал стабільно зростав, а розмір прибутку коливався від меншого до більшого та навпаки, Тому таку ж тенденцію виявила і рентабельність власного капіталу. З огляду на формулу розрахунку можемо стверджувати, що зниження суми власного капіталу за умови, що ефективність діяльності залишиться на попередньому рівні, призведе до підвищення рентабельності власного капіталу. Зниження виробничих, збутових та інших витрат дозволить підвищити чистий прибуток, як і активізація роботи з нарощування доходу. Тому робота в цьому напрямі дозволить підвищити рентабельність власного капіталу.

У 2023 році рентабельність оборотного капіталу у ТОВ «Дніпрянка», починаючи з 2020 року, знижалася. Це може бути наслідком утворення зайвих

запасів товарно-матеріальних цінностей, затовареності готовою продукцією в результаті зниження попиту тощо.

Показники рентабельності описують дієвість роботи підприємства взагалі, результативність функціонування, дохідність різних напрямів діяльності, використання ресурсів. Дані показники в більшій мірі ніж прибуток, описують кінцеві результати господарювання, адже їх обсяг свідчить про співвідношення ефекту з використаними ресурсами. Ці показники використовують з метою оцінювання функціонування підприємства і як інструмент в інвестиційній політиці та формуванні цін.

На рис. 2.10 зображена динаміка показників рентабельності власного капіталу та виробничих засобів ТОВ «Дніпрянка» за 2019–2023 роки.

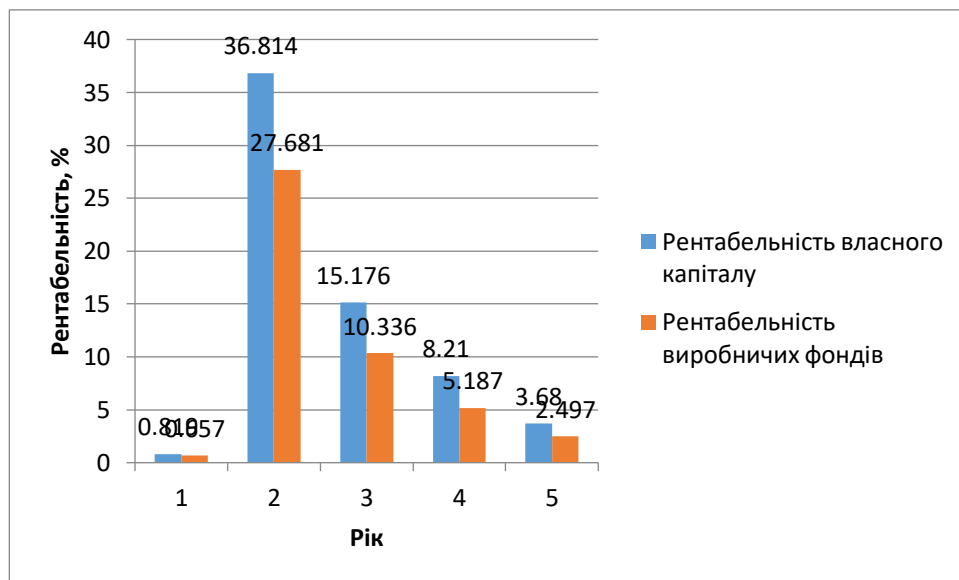

Рисунок 2.10 – Динаміка показників рентабельності власного капіталу та виробничих засобів ТОВ «Дніпрянка» за 2019–2023 роки

Досліджуючи рис. 2.10, необхідно звернути увагу на те, що такий важливий для власників підприємства показник як рентабельність власного капіталу в майбутніх періодах матиме тенденцію до зменшення, що зумовлює необхідність ухвалення дієвих рішень відносно оптимізації структури капіталу і дієвого її застосування.

Таблиця 2.10 – Горизонтальний аналіз прибутку ТОВ «Дніпрянка», отриманого від продажу продукції в 2019–2023 роках, тис. грн.

Показник	Рік					Відхилення 2023/2019 роки, +/-
	2019	2020	2021	2022	2023	
Виручка від реалізації	25109,0	24577,0	29670,0	31098,0	39438,0	14329,0
Собівартість реалізованої продукції	15029,0	9335,0	16351,0	20935,0	22974,0	7945
Прибуток від продажу	104,0	5754,0	3040,0	1845,0	878,0	774,0
Інші доходи	-	-	-	329,0	-	0,0
Інші витрати	131,0	86,0	141,0	256,0,0	527,0	396,0
Прибуток до оподаткування	104,0	5754,0	3040,0	1845,0	878,0	774,0
Чистий прибуток	104,0	5754,0	3040,0	1845,0	878,0	774,0

В ході аналізування фінансових результатів функціонування підприємства значна увага спрямовується на прибуток, отриманий від продажу продукції. В наслідок аналізу розглядається варіація, здійснення плану прибутку від реалізації продукції та виокремлюються фактори зміни її суми.

Горизонтальний аналіз прибутку ТОВ «Дніпрянка», представлений в табл. 2.10, свідчить про те, що на підприємстві спостерігається накопичення виручки: у 2023 році порівняно з 2019 роком – на 14329 тис. грн. За досліджуваний період діяльність підприємства є рентабельною, про що говорить зростання прибутку від продажу на 774 тис. грн. Собівартість реалізованої продукції зросла на 7945 тис. грн., що говорить про накопичення тарифів та зміну цінової політики на ринку. За період 2020–2023 років прибуток до оподаткування мав тенденцію до зниження. У 2023 році даний показник у порівнянні з 2019 роком є більшим на 774 тис. грн. Для ТОВ «Дніпрянка» така ситуація говорить про зменшення податкового навантаження. Тенденцію до зниження у 2023 році порівняно з 2020 роком має і чистий прибуток. Цей показник знизився на 774 тис. грн. і у 2023 році склав 878 тис. грн.

Для ТОВ «Дніпрянка» важливо розуміти як у перспективі змінюватиметься показник чистого прибутку, тому для прогнозування його значення використаємо метод екстраполяції (рис. 2.11).

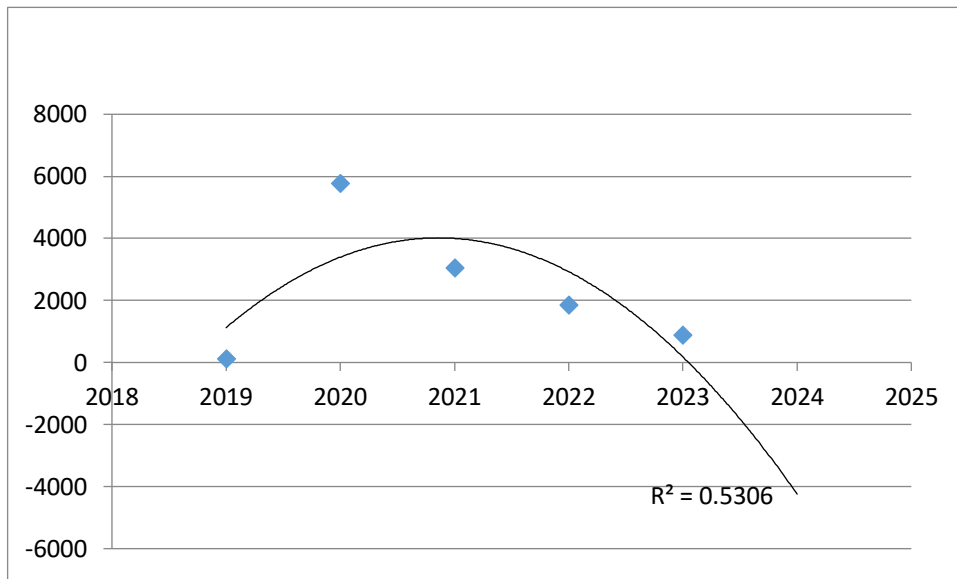

Рисунок 2.11 – Прогнозування значення чистого прибутку
ТОВ «Дніпрянка» на 2024 рік.

Аналізуючи рис. 2.11 зазначимо, що при незмінних умовах господарювання у 2024 році чистий прибуток ТОВ «Дніпрянка» матиме тенденцію до зменшення, тому на підприємстві варто здійснювати заходи з його оптимізації. Для виконання поставлених цілей необхідно виконувати та постійно вдосконалювати низку фінансових процедур. Це пов'язано з тим, що збирання врожаю сільськогосподарських культур та потреби покупців щорічно змінюються. Фінансово-економічний аналіз показав, що стан ТОВ «Дніпрянка» стійкий у своєму розвитку. Власних коштів на підприємстві достатньо для покриття власних витрат. Зі своїми зобов'язаннями ТОВ «Дніпрянка» може справлятися повністю. Здійснивши аналіз отриманих даних, можемо зробити висновок про поступове зниження ефективності господарської діяльності Товариства упродовж 2019–2023 років, яке характеризується спадом основних економічних та фінансових показників. Але, в цілому, ТОВ «Дніпрянка» є прибутковим. Отже його фінансовий стан можна оцінювати як задовільний. Але для подальшого успішного розвитку підприємству необхідні деякі рекомендації.

Слід зауважити, що у своїй діяльності будь-яке сільськогосподарське підприємство прагне максимізувати прибутки, але це безпосередньо залежить від ефективності підприємницької діяльності, яку можна підвищити за рахунок таких дій:

- використання досягнень науково-технічного прогресу. При впровадженні нових технологій на сільськогосподарському підприємстві знизяться витрати на виробництво одиниці продукції, і через здешевлення виробничого механізму зросте прибуток і ефективність;

- залучення інвестицій та їх доцільне та економне використання;

- підвищення якості продукції та як наслідок – збільшення обсягу її реалізації;

- ефективність управлінського чинника, розширення функцій маркетингу.

Застосування розробок науково-технічного прогресу може призвести до значних успіхів у сфері збільшення прибутку та зниження витрат. Нові способи реклами продукції сприяють більш повному задоволенню попиту та збільшують товарообіг.

Залучення інвестицій допомагає сільськогосподарському підприємству заповнити недостатні ресурси для формування основних та оборотних засобів. Важливим фактором у формуванні величини прибутку є людський фактор. Управління трудовими ресурсами включає багато складових. Серед них можна виділити кадрову політику, взаємини у колективі, соціально-психологічні аспекти управління.

Як відомо, максимізація прибутку є основним завданням будь-якого підприємства, що здійснює свою діяльність у ринкових умовах. Без систематичного отримання позитивного фінансового результату функціонування суб'єкта господарювання стає під загрозою. Отже, розробка продуманої стратегії, спрямованої на збільшення обсягу одержуваного прибутку, має проводитися систематично і комплексно. Справедливо зауважити, що управління прибутком для підприємства може бути ефективним і неефективним. Для того, щоб рішення щодо управління фінансовими результатами вважалися ефективними, слід

приділяти увагу не тільки процесу формування прибутку на підприємстві, а й регулювати процес його розподілу та подальшого використання.

Вченими доведено, що ефективний розподіл прибутку безпосередньо реалізує головну мету політики управління прибутком – підвищення рівня добробуту власників підприємства. Від ефективності розподілу прибутку залежить вміння підприємства у визначений час і у зазначених обсягах виконати свої зобов'язання перед контрагентами та учасниками виробничого процесу. Виважена політика дає можливість оптимізувати структуру виплати власникам підприємства дивідендів та зростання прибутку в наступних періодах. Збільшення темпів зростання дивідендів неминуче призводить до зростання ринкової вартості акцій підприємства, отже, збільшується дохід інвесторів, які вклали кошти в підприємство. За допомогою раціонального розподілу прибутку можна збільшити ринкову вартість суб'єкта господарювання, позитивно вплинути на темпи здійснення стратегії функціонування підприємства, яка реалізується завдяки здійсненню інвестування частини фінансових ресурсів, сформованих за рахунок внутрішніх джерел. Крім вищенаведеного, раціональний розподіл прибутку позитивно впливає на стан персоналу підприємства оскільки перерозподіл отриманого прибутку на користь здійснення соціального захисту найманих працівників додатково мотивує їх до більш продуктивної праці.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Перспективні напрями удосконалення управління прибутком сільськогосподарського підприємства

В ринкових умовах господарювання ключовою умовою виживання та основою стабільної позиції підприємства є його фінансова стійкість. Вона свідчить про стан фінансових ресурсів підприємства, у якому можна вільно маневрувати та дієво їх використовувати, забезпечуючи безперервний процес виробництва та реалізації продукції, враховуючи витрати на його розширення та оновлення. Управління фінансовою стійкістю за допомогою наявного дієвого фінансового менеджменту необхідне для виживання та розвитку підприємства. Це допоможе бізнесу ефективно експлуатувати ресурси, виконувати зобов'язання перед зацікавленими сторонами, отримувати конкурентні переваги та забезпечити довгострокову фінансову стабільність підприємства.

Знання та застосування напрямів збільшення прибутку підприємства є дуже важливими для досягнення успіху. Прибуток є позитивним результатом та показником дієвості функціонування підприємства діяльності. Прибуток – один із основних чинників самофінансування підприємства. Більше того, можливості підприємства в основному визначаються тим, у якій мірі його дохід перевищує витрати. Тому стратегічне значення в функціонуванні підприємства грає не лише прибуток, а й збиток.

Вахович І.М. зазначає, що: «прибуток – це частина заново створеної вартості, виробленої та реалізованої, готової до розподілу. Таким чином, наголошується на важливості процесу реалізації виробленого продукту за кошти» [31, с. 276].

Ключові фактори збільшення прибутковості сільськогосподарського підприємства представлені на рис. 3.1.

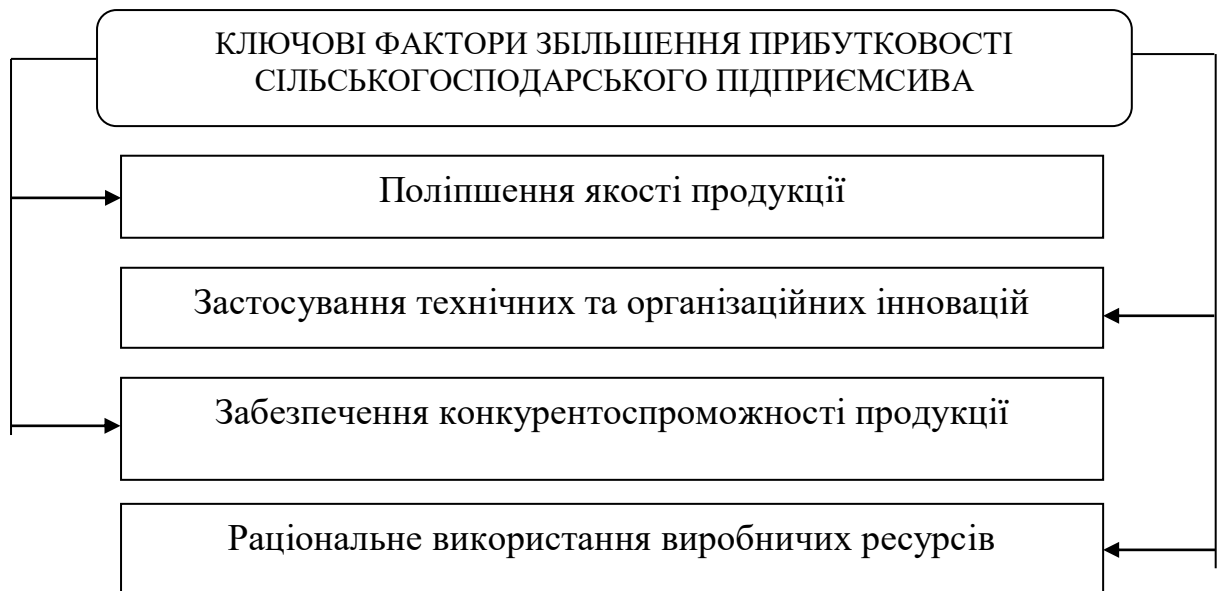

Рисунок 3.1 – Ключові фактори збільшення прибутку

Досить чітко свою позиції стосовно дослідження перспективних шляхів удосконалення управління прибутком обґрунтував Стрішенець О. А., а саме:

- збільшення обсягів реалізації продукції;
- чітке закріплення завдань з управління прибутком за виконавцями;
- створення комфортних умов роботи працівникам;
- впровадження прозорої та зрозумілої системи мотивації персоналу;
- планування заходів з підвищення кваліфікації з метою застосування сучасних механізованих комплексів з вирощування рослинних культур;
- якісно планувати та реалізовувати комплекси управлінських рішень;
- планування заходів з підвищення швидкості руху оборотних коштів, скорочення всіх видів запасів;
- підвищення якості продукції, її конкурентоспроможності, що збільшить обсяги продажів продукції та, як наслідок, зростання прибутку підприємства, що у свою чергу дозволить інвестувати частину прибутку у розвиток підприємства;
- впровадження інновацій у діяльність підприємства, що дозволить ефективніше використовувати наявні ресурси підприємства та нарощувати обсяги продукції [32].

Як зазначають Кавтиш О.П. та Трохименко М.Ю.: «головною метою

управління прибутком є забезпечення максимізації добробуту та раціональної реалізації і взаємоузгодження інтересів різних зацікавлених сторін, а не лише власників, в поточному і перспективному періоді» [33]. Для реалізації ключової мети управління прибутком сільськогосподарського підприємства варто вирішувати завдання (див рис. 1.5), які здатні забезпечувати сільськогосподарським підприємствам збільшення рівня лояльності з боку зацікавлених сторін та стабільність.

На рис. 3.2 представлені ключові функції системи управління прибутком ТОВ «Дніпрянка».

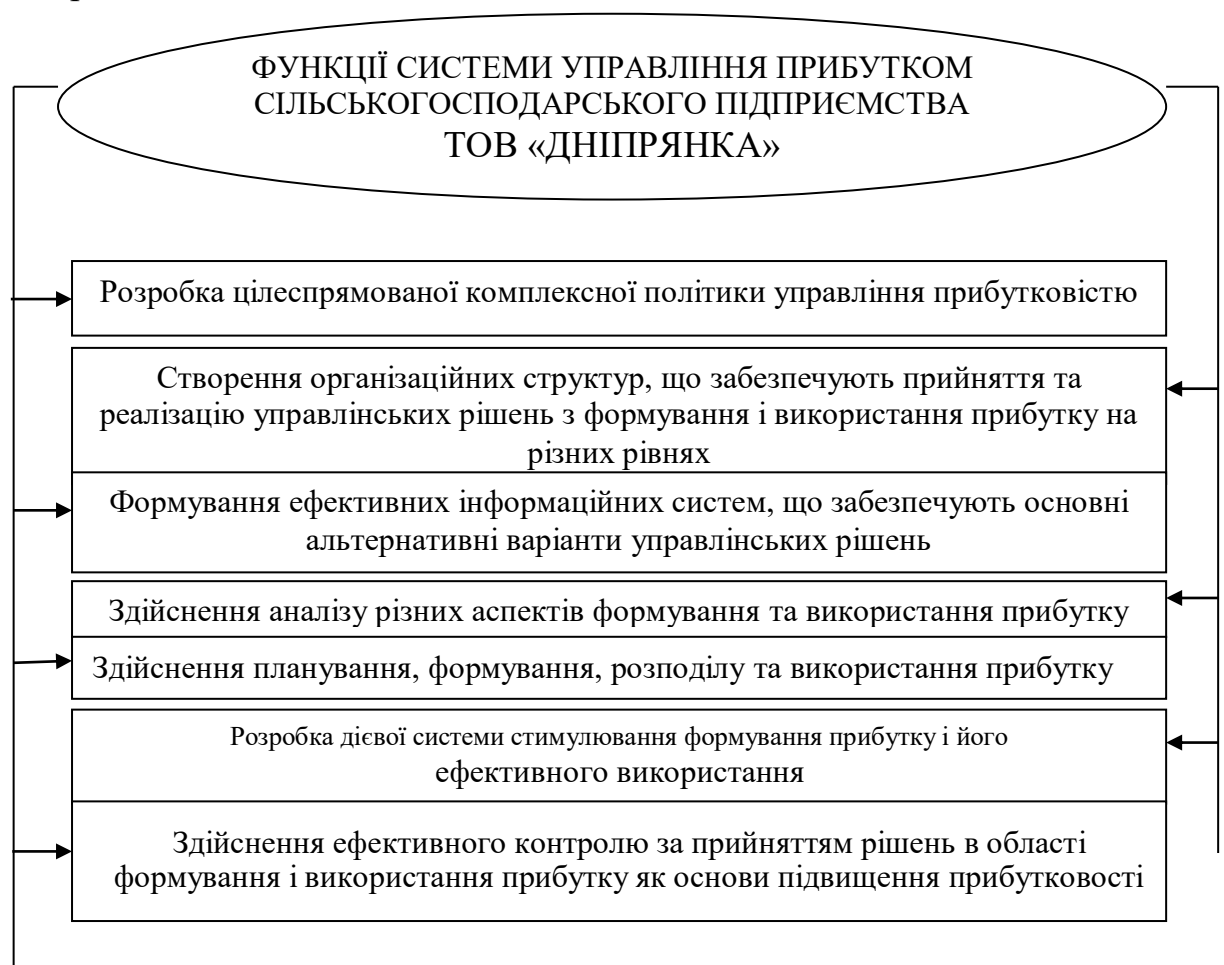

Рисунок 3.2 – Ключові функції системи управління прибутком

Кавтиш О.П. та Трохименко М.Ю. зазначають, що: «загальні принципи формування організаційної структури управління підприємством передбачають, згідно з низкою наукових публікацій, створення центрів управління прибутковістю за двома основними ознаками, а саме ієрархічними та функціональними. Ієрархічна побудова центрів управління підприємством

передбачає виділення різних рівнів управління. Функціональна побудова центрів управління підприємством ґрунтується на їх поділі за функціями управління або видами діяльності» [33].

Результативність функціонування підприємства залежить від рівня дієвості управління прибутком. З цієї точки зору багаторівнева розгалужена система реалізує системний підхід до управління прибутком. Вона генерує в собі підсистеми планування, аналізу, прогнозування та контролю. Досліджуючи кожен з них, Шершньова З.Є. зазначає: «кожній підсистемі властиві свої конкретні цілі та завдання. Разом з тим, кожна з цих підсистем перебуває під впливом інших. Наприклад, обсяги прибутку, сформованого на першому етапі визначають напрями його розподілу. Чим більший прибуток підприємства, тим більше завдань економічного, технічного, соціального плану може вирішити, розподіливши кошти за певними напрямками використання. Водночас ефективність використання впливає на майбутні можливості щодо збільшення прибутку на етапі формування» [34].

Як зазначає колектив авторів [25]: «системний підхід до управління прибутком передбачає дослідження способів організації підсистем у єдине ціле та вплив процесів функціонування системи в цілому на окремі її ланки. Головною метою управління прибутком є забезпечення максимізації добробуту власників підприємства у поточному та перспективному періоді. Ця головна мета покликана забезпечувати одночасно гармонізацію інтересів власників з інтересами держави та персоналу підприємства. Стратегічна орієнтація системи управління прибутком полягає у визначенні перспективних орієнтирів діяльності підприємства на основі аналізу, оцінки та прогнозування стану ринкового середовища, визначення рівня одержуваного прибутку та можливостей управління нею з метою його оптимізації. Одним з основних елементів управління прибутком є розробка альтернативних варіантів вирішення тактичних та стратегічних завдань, а також можливість моделювання альтернативних варіантів у концепції інтегрованості управління прибутком з загальною системою управління підприємством».

Ієрархія управління витратами та прибутком представляється як елемент загальної системи управління підприємством, що розпоряджається властивостями, функціями і зв'язками, виконання котрих направлене на покращення дієвості функціонування підприємства в умовах виконання переліку дій відносно оптимізації витрат. На рисунку 3.3 зображено схему системи управління витратами і прибутком, яку можна застосувати для ТОВ «Дніпрянка».

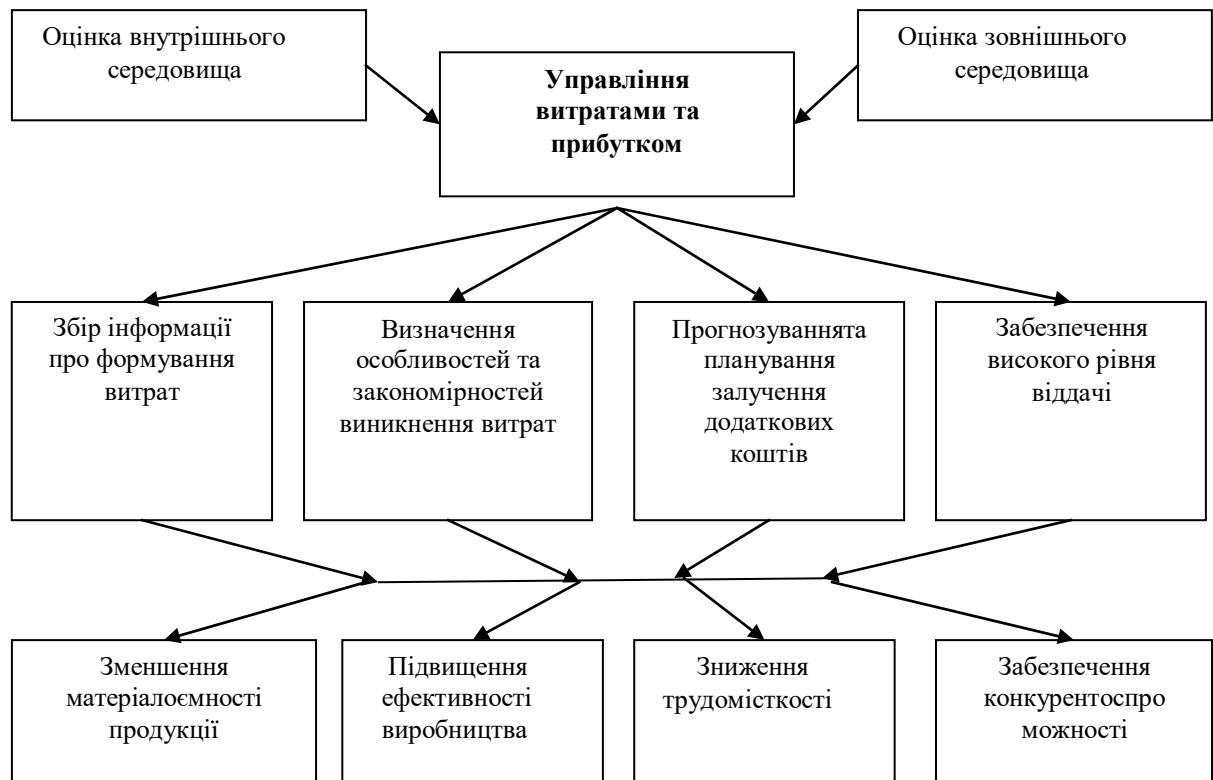

Рисунок 3.3 – Система управління витратами та прибутком
ТОВ «Дніпрянка»

Слід звернути увагу, що функціонування підприємства, починаючи з періоду його створення, характеризується належністю різних видів витрат: матеріалоемних, трудових, нематеріальних, фінансових у ході створення та продажу продукції. Формування прибутку відбувається під впливом великої кількості взаємопов'язаних факторів, котрі позитивно чи негативно впливають на ефект функціонування підприємства та можуть позитивно чи негативно впливати один на одного, змінюючи напрям впливу.

Система управління прибутком підприємства базується на низці ключових принципів. У працях Ткаченко Є.Ю. [35, с. 272] виділені:

- принцип інтеграції із загальною системою управління підприємством;
- принцип безперервності;
- принцип системності;
- принцип комплексності;
- принцип динамічності управління;
- принцип варіативності підходів до розробки окремих управлінських рішень;
- принцип орієнтації на стратегічні цілі розвитку підприємства.

Приказюк О.В. [36] зазначає, що дотримання регулятивних принципів об'єктивної необхідності, безперервності, інтеграції, системності, відповідальності, інформаційної забезпеченості забезпечить якість будь-якого управлінського рішення, у тому числі в області управління прибутком.

Важливою складовою організаційно-економічного механізму управління якістю прибутку підприємства є також оцінювання результатів такого управління.

Принципи розподілу прибутку та фактори, що його зумовлюють, дозволяють сформулювати у ТОВ «Дніпрянка» конкретний тип політики формування та розподілу прибутку, який найбільше задовольняє і враховує її цілі.

3.2. Визначення впливу факторів на рівень ефективності сільськогосподарського виробництва та шляхів її підвищення в умовах діяльності ТОВ «Дніпрянка»

Одним із головних методів, що забезпечують ефективне оцінювання фінансових результатів діяльності аграрних підприємств, є метод факторного аналізу. Його можна розглядати як методику, що системно вивчає та комплексно вимірює вплив факторів на результативність показників та їх величину. Під час проведення факторного аналізу доцільно оцінювання проводити за двома групами показників – за прибутками та рентабельністю. Саме вони є критеріями та головними показниками ефективності господарської діяльності сільськогосподарських підприємств. У процесі аналізу прибутку та

рентабельності вивчаються динаміка, виконання плану прибутку від реалізації продукції та визначаються фактори зміни їх суми.

Прибуток від реалізації продукції в цілому по підприємству залежить від чотирьох факторів:

- обсягу реалізації продукції g ;
- структури продукції s ;
- собівартості продукції z ;
- рівня середньо реалізаційних цін p .

Обсяг реалізації продукції може здійснювати як позитивний, так і негативний вплив на суму прибутку. Збільшення обсягу продажу рентабельної продукції приводить до пропорціонального збільшення прибутку. Якщо продукція є збитковою, то при збільшенні обсягу реалізації відбувається зменшення суми прибутку. Як позитивний, так і негативний вплив на суму прибутку може здійснювати і структура товарної продукції. Якщо збільшиться частка більш рентабельних видів продукції в загальному обсязі її реалізації, то сума прибутку зростає, а при збільшенні питомої ваги низькорентабельної чи збиткової продукції загальна сума прибутку зменшиться.

Собівартість продукції та прибуток знаходяться у обернено-пропорційній залежності: зниження собівартості приводить до відповідного зростання суми прибутку та навпаки. Зміна рівня середньо реалізаційних цін та величина прибутку знаходяться в прямо пропорційній залежності: при збільшенні рівня цін сума прибутку зростає та навпаки.

У табл. 3.1 наведені показники діяльності ТОВ «Дніпрянка», які необхідні для визначення впливу перерахованих факторів на суму фактичного прибутку 2023 року порівняно з базовим 2019 роком.

Таблиця 3.1 – Вихідні дані для факторного аналізу прибутку ТОВ «Дніпрянка», тис. грн.

Показник	Базисний період	Фактично реалізована продукція по базисних показниках	Звітний період
Чистий дохід від реалізації продукції	24577	34458	29670
Собівартість продукції	18823	26391	26630

Фінансовий результат до оподаткування	5754	8067	3040
---------------------------------------	------	------	------

Вплив зазначених факторів на величину прибутку можна визначити за допомогою розрахунків, наведених нижче.

1. Загальна зміна величини прибутку

$$\Pi_{pzgs} = \sum(p_1 - z_1) - \sum(p_0 - z_0) = 3040 - 5754 = -2714 \text{ (тис. грн.)}$$

2. Зміна прибутку за рахунок зміни цін

$$\Pi_p = \sum p_1 g_1 - \sum p_0 g_1 = 29670 - 34458 = -4788 \text{ (тис. грн.)}$$

3. Зміна прибутку за рахунок зміни собівартості

$$\Pi_z = \sum g_1 z_0 - \sum g_1 z_1 = 26391 - 26630 = -239 \text{ (тис. грн.)}$$

4. Зміна прибутку за рахунок зміни обсягу реалізації

$$\Pi_g = \left(\frac{\sum g_1 p_0}{\sum g_0 p_0} - 1 \right) * \sum(p_0 - z_0) * g_0 = (34458/24577 - 1) * 5754 = 2313 \text{ (тис. грн.)}$$

5. Зміна прибутку за рахунок зміни структури реалізованої продукції:

5.1. Зміна прибутку за рахунок зміни структури реалізованої продукції та обсягу реалізації

$$\Pi_{gs} = \sum g_1 (p_0 - z_0) - \sum g_0 (p_0 - z_0) = 8067 - 5754 = 2313 \text{ (тис. грн.)}$$

5.2. Зміна прибутку за рахунок зміни структури реалізованої продукції

$$\Pi_s = \Pi_{gs} - \Pi_g = 2313 - 2313 = 0 \text{ (тис. грн.)}$$

Слід відмітити негативний вплив зміни рівня цін (-4788 тис. грн.) та собівартості (-239 тис. грн.) на загальну суму прибутку.

Аналіз показав, що найбільший позитивний вплив на збільшення прибутку ТОВ «Дніпрянка» здійснює зміна структури та обсягу реалізованої продукції (2313 тис. грн.).

ТОВ «Дніпрянка» вирощує культури, які є найбільш рентабельними для підприємства. Найбільшу питому вагу серед посівних площ у 2023 році займав соняшник – 37,04%, який з 1 га посівної площі дав 27 ц насіння. На другому місці знаходиться пшениця озима – 30,59%, що дала врожайність 24 ц/га. Третє місце ячмінь озимий – 9,69% посівної площі з урожайністю 27 ц/га. Отже, у таких обставинах, одним із заходів щодо поліпшення ефективності господарської діяльності можна застосувати упровадження нових сортів сільськогосподарських

культур, що в майбутньому дадуть більший дохід підприємству і в загальному підвищать його рентабельність.

Більшість високоврожайних сортів та гібридів забезпечують високоякісну продукцію, високі врожаї. Вони є адаптованими до кліматичних умов України, тому є кращими за сорти іноземної селекції за своїми господарсько-біологічними ознаками, а саме – стійкі до вилягання та основних хвороб, мають високу морозостійкість та посухостійкість. Їх можна запропонувати для вирощування в ТОВ «Дніпрянка».

Одеськими селекціонерами запропонований сорт озимої пшениці «Добробут». Він характеризується високою урожайністю – близько 85 ц/га та морозостійкістю. У табл. 3.2 наведено розрахунок економічної ефективності упровадження цього сорту озимої пшениці для ТОВ «Дніпрянка» у 2024 році.

Таблиця 3.2 – Економічна ефективність упровадження нового сорту пшениці озимої «Добробут» у ТОВ «Дніпрянка» у 2024 році

Показник	2024 рік
Площа, га	935
Урожайність, ц/га	72
Валовий збір, т	6732
Витрати всього тис. грн.	15053,29
Собівартість 1 т, грн.	2236,08
Ціна 1 т, грн.	4087,49
Чистий дохід, тис. грн.	27516,98
Прибуток, тис. грн.	12463,69
Рентабельність, %	82,80

Джерело: узагальнено автором

Розрахунок показує, що упровадження у виробництво нового сорту пшениці є економічно вигідним, хоча при цьому планується зростання витрат на 20%, що пов'язано з купівлею насінневого матеріалу та збільшенням ціни реалізації зерна у плановому році на 10%. Але ж його реалізація дасть можливість збільшити прибуток на 12463,69 тис. грн. та підвищити рентабельність до 82,80%.

У виробничій діяльності сільськогосподарського підприємства приймають безпосередню участь засоби виробництва різного видового складу, органічної сутності, функціонально-технологічних завдань, термінів використання та способів оновлення. Для їх збалансованого поєднання необхідно застосовувати нормативну науково обґрунтовану базу визначення потреби та якісного складу

кожного виду засобів виробництва. Це дозволить вирішити продовольчу програму, одержати передбачені обсяги конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції.

Нормативи основних і оборотних виробничих засобів за видовим складом у рослинництві визначаються на 1 га ріллі, а на їх основі розраховуються перспективні потреби продуктивної потужності та вартісні показники будівель і споруд для виробництва та зберігання сільськогосподарської продукції.

Беручи до уваги перспективну потребу в тракторах та інших сільськогосподарських машинах і знаряддях з урахуванням їхньої потужності, необхідно обґрунтувати нормативи потреби всіх видів технічних засобів на 1 га посівної площі кожної культури з урахуванням положень існуючої методики розробки нормативів основних засобів. Поряд з нормативним методом використовують також і методи екстраполяції, вибіркового обстеження, прямого розрахунку тощо.

У нинішніх умовах функціонування сільськогосподарських підприємств основним джерелом формування, використання та оновлення матеріально-ресурсного потенціалу є їх власні кошти, які виділяються з прибутку, одержаного від господарської діяльності, а також суми амортизаційних відрахувань від реалізації основних засобів та інші джерела. Тому особливого значення набуває правильний вибір напрямів ефективного використання засобів виробництва, першочергового оновлення найбільш активних їх елементів. Практика передових господарств і економічні розрахунки переконливо доводять, що вартісне співвідношення силових і робочих машин, яке тривалий період спостерігається в аграрній сфері та характеризується як 1:1,5–1,6, має становити 1:2–2,5. Це дасть змогу продуктивніше використовувати трактори та інші види силових машин у сільському господарстві.

Різде скорочення машинного парку, зокрема тракторів, зернозбиральних, кормозбиральних, картоплезбиральних та інших комбайнів, а також землеобробних, посівних та ряду інших технічних засобів, що призвело до зниження більше як удвічі технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва, вимагає значного підвищення рівня використання кожної машини,

організації роботи технічних засобів у напружені періоди у дві зміни. Тільки за рахунок скорочення простоїв з організаційних і технічних причин, максимального використання потужних тракторів, особливо за рахунок раціонального комплектування агрегатів, широкого застосування тракторного парку на транспортних роботах можна підвищити їх річний виробіток у середньому майже на чверть і разом з тим скоротити амортизаційні відрахування на одиницю роботи.

ТОВ «Дніпрянка» необхідно звернути увагу на той факт, що українські агротехнічні компанії розробляють сучасні рішення, спрямовані на удосконалення традиційних методів ведення сільського господарства та запроваджують органічне виробництво.

Використовуючи систему GPS-контролю, можна здійснити контроль багатьох параметрів, серед яких:

- місце розташування та маршрути пересування всієї техніки;
- витрати палива в русі, під час стоянок, під час виконання робіт на полях, витрати палива на 1 гектар обробленої площі тощо;
- час в'їзду і виїзду з поля, час простоїв і виконання польових робіт;
- площа оброблених ділянок полів.

Крім того, система дозволяє:

- наносити карти полів або імпортувати їх з інших картографічних програм;
- вести облік історії обробки полів, чергування сільськогосподарських культур;
- автоматично ідентифікувати навісне обладнання і визначити вид виконуваних робіт;
- автоматично ідентифікувати водіїв для обліку часу робіт;
- задавати розцінки робіт для попереднього розрахунку вартості виконаних робіт;
- порівнювати заплановані польові роботи з фактично виконаними.

Упровадження запропонованих для ТОВ «Дніпрянка» заходів сприятиме підвищенню ефективності виробництва, збільшенню обсягу виробництва конкурентоспроможної продукції рослинництва, розвитку трудового колективу

працівників та їх добробуту.

ВИСНОВКИ

В умовах ринку економічні відносини характеризуються чіткими вимогами до системи управління сільськогосподарськими підприємствами. Це і швидша реакція на зміну ситуації для підтримки фінансового стану, і постійне поліпшення виробництва відповідно до зміни ринкової кон'юнктури. Підприємство самостійно планує власну діяльність, визначає перспективи розвитку, враховуючи попит на продукцію. Прибуток теж є самостійно запланованим показником. Його величина залежить від впливу значної кількості різних факторів і відбиває майже всі аспекти функціонування підприємства. Через це прибуток можна досліджувати з точки зору об'єкта, який може бути підданий управлінню – плануванню та прогнозуванню, обліку та аналізу, регулюванню та контролю.

Поняття прибуток постає як підґрунтя економічного зростання підприємства, відіграє все більшу роль в управлінні підприємством та є визначальним при формуванні подальших цілей використання отриманих коштів.

В економічній літературі наводяться різні інтерпретації поняття «прибуток». На наш погляд, прибуток – це кінцевий результат усіх видів діяльності підприємства, який обчислюється як різниця між його доходами та витратами за певний період часу.

Незважаючи на всю складність умов ведення сільськогосподарського виробництва, сільські товаровиробники головним і першочерговим своїм завданням вважають максимізацію прибутку.

Для вирішення цього завдання їм необхідно:

- забезпечити: всебічне задоволення потреб національного господарства і громадян у своїй продукції; її високі споживчі властивості, якість та конкурентоспроможність;
- виробляти продукцію при мінімальних витратах, знижуючи її собівартість;
- раціонально витратити виробничі ресурси;
- застосовувати технічні та організаційні нововведення.

Як джерело виробничого та соціального розвитку, прибуток займає провідне місце в забезпеченні самофінансування підприємств, підвищує його інвестиційну привабливість, сприяє економічній зацікавленості працівників і служить основним джерелом соціального та економічного розвитку не тільки самого господарюючого суб'єкта, а й виступає основою соціального, економічного та політичного розвитку держави в цілому р.1.1.

На всіх етапах розвитку сільського господарства основним напрямом його діяльності було і залишається виробництво продукції рослинництва. Тому вирішення завдання забезпечення прибутковості цієї галузі виходить на перше місце серед інших важливих задач р.1.2.

У дослідженні питання про прибуток підприємства важливе місце займає аналіз функцій, котрі здійснює прибуток р.1.3.

Прибуток створюється при правильному розподілі капіталу, ухваленні правильних управлінських рішень, при сприятливому впливі зовнішніх факторів, інакше підприємство може позбутися вкладеного капіталу та не отримати запланованого прибутку. Виходячи з цього, прибуток виступає платою за ризики, що виникають у ході реалізації підприємницької діяльності. Все це вимагає безперервного і високоефективного управління ним зі сторони керівників і менеджерів.

Система управління прибутком є складовою загальної системи управління підприємством. Процес управління прибутком повинен здійснюватися в певній систематичності та забезпечувати досягнення основної мети та поточних завдань цього управління на підприємстві

Для того щоб управління прибутком було результативним, необхідно виділити його основні завдання:

- постійний контроль за реалізацію планів одержання прибутку на підприємстві;
- встановлення факторів, що впливають на формування прибутку та розрахунок їх впливу р.1.6;
- дослідження напрямків та тенденцій щодо розподілу прибутку;

- знаходження резервів, що допоможуть збільшити прибуток р.1.5.

Концепція управління прибутком орієнтована на оптимізацію роботи підприємства з метою дієвого виконання поточних завдань і стратегічних планів. Від розміру прибутку, який заплановано отримати від господарської діяльності за певний період, залежить подальша ділова активність підприємства на цільових ринках збуту продукції. Ефективний аналіз, прогнозування та контроль за рівнем прибутковості підприємства, у свою чергу, значною мірою визначають розмір його прибутковості у майбутніх періодах. Таким чином, маємо певний управлінський цикл, спрямований на розвиток підприємства.

ТОВ «Дніпрянка» є суб'єктом малого підприємництва та спеціалізується на вирощуванні зернових, зернобобових і технічних культур. Землі, які отримані для обробітку від орендодавців, розташовані у Херсонській та Дніпропетровській областях України. Їх загальна площа складала у 2019 році 3874 га, у 2020 році – 3568 га, а у 2021 році – 3478 га, у 2022 році – 3466 га, у 2023 році – 3486 га. Середньооблікова чисельність працівників підприємства становила у 2019 році 65 осіб, у 2020 році – 49 осіб, у 2021 році – 54 особи, у 2022 році – 48 осіб, у 2023 році – 45 осіб.

Аналіз представлених показників за п'ять досліджуваних років показав позитивну динаміку до збільшення чистого доходу від реалізації продукції (+8340 тис. грн.); продуктивності праці працівників (+228525,0 грн./ особу; витрат на 1 грн. продукції (-0,090 грн.). Водночас ТОВ «Дніпрянка» збільшила величину собівартості реалізованої продукції (+2039 тис. грн.), зменшила обсяг чистого прибутку (- 967 тис. грн.) та фондівіддачу (-0,337 грн./грн.), що є негативним фактом її діяльності.

У ТОВ «Дніпрянка» основні засоби у 2019 році на 71,7% були придатні для використання. У 2020 році придатність основних засобів склала 72,0%. Основні засоби ТОВ «Дніпрянка» у 2021 році були придатні на 66,4%. Рівень придатності основних засобів ТОВ «Дніпрянка» у 2022 році склав 57,8%. У 2023 році придатність основних засобів склала 56,9%. Ці дані свідчать про наявність

негативної тенденції з основними засобами підприємства. Упродовж досліджуваного періоду відбувається процес збільшення їхнього зносу.

Вартість активів ТОВ «Дніпрянка» за 2019–2023 роки зросла на 21036 тис. грн. або на 142,58%. При цьому необоротні активи зросли на 5600 тис. грн. або на 77,23%, а оборотні активи – на 15436 тис. грн. або на 205,73%, що й забезпечило зростання вартості майна.

Упродовж 2019–2021 років досліджуваного періоду ТОВ «Дніпрянка» мало нестійкий фінансовий стан. Трикомпонентний показник (0; 0; 1) за ці роки свідчить про нестачу власних оборотних коштів (0), власних і довгострокових позикових джерел (0) та надлишок загальної величини основних джерел формування запасів (1). Отже, у підприємства у цей період недостатня фінансова стійкість. Але у 2022–2023 роках ситуація змінилася на краще. Трикомпонентний показник (1; 1; 1) характеризує стан ТОВ «Дніпрянка» як абсолютно фінансово стійкий.

Аналізуючи результати прогнозування прибутку ТОВ «Дніпрянка» на 2024 рік, зазначимо, що при незмінних умовах господарювання він матиме тенденцію до зменшення, тому на підприємстві варто здійснювати заходи з його оптимізації. Для виконання поставлених цілей необхідно виконувати та постійно вдосконалювати низку фінансових процедур. Це пов'язано з тим, що збирання врожаю сільськогосподарських культур та потреби покупців щорічно змінюються. Фінансово-економічний аналіз показав, що стан ТОВ «Дніпрянка» стійкий у своєму розвитку. Власних коштів на підприємстві достатньо для покриття власних витрат. Зі своїми зобов'язаннями ТОВ «Дніпрянка» може справлятися повністю. Здійснивши аналіз отриманих даних, можемо зробити висновок про поступове зниження ефективності господарської діяльності Товариства упродовж 2019–2023 років, яке характеризується спадом основних економічних та фінансових показників. Але, в цілому, ТОВ «Дніпрянка» є прибутковим, а його фінансовий стан можна оцінювати як задовільний.

Але для подальшого успішного розвитку підприємства дуже важливо мати необхідні знання з управління прибутком та застосовувати різноманітні напрями його збільшення, а саме:

- збільшення обсягів реалізації продукції;
- чітке закріплення завдань з управління прибутком за виконавцями;
- створення комфортних умов роботи працівникам;
- впровадження прозорої та зрозумілої системи мотивації персоналу;
- планування заходів з підвищення кваліфікації з метою застосування сучасних механізованих комплексів з вирощування рослинних культур;
- планування заходів з підвищення швидкості руху оборотних коштів, скорочення всіх видів запасів;
- підвищення якості продукції, її конкурентоспроможності;
- впровадження інновацій у діяльність підприємства;
- забезпечення максимізації добробуту і взаємоузгодження інтересів різних зацікавлених сторін.

Для реалізації ключової мети управління прибутком сільськогосподарського підприємства варто вирішувати завдання (див рис. 1.5), які здатні забезпечувати сільськогосподарським підприємствам збільшення рівня лояльності з боку зацікавлених сторін та стабільність.

Результативність функціонування підприємства залежить від рівня дієвості та системності управління прибутком. Системний підхід до управління прибутком реалізує багаторівнева розгалужена система, яка генерує в собі підсистеми планування, аналізу, прогнозування та контролю, кожній із яких властиві свої конкретні цілі та завдання. У той же час, кожна з цих підсистем перебуває під впливом інших.

Стратегічна орієнтація системи управління прибутком дозволяє визначити перспективні орієнтири діяльності підприємства, рівень одержуваного прибутку, можливості управління ним з метою оптимізації; розробити альтернативні варіанти вирішення тактичних та стратегічних завдань інтегруючись із загальною системою управління підприємством.

Система управління прибутком підприємства базується на низці ключових принципів: інтеграції із загальною системою управління підприємством; безперервності; системності; комплексності; динамічності управління; варіативності підходів до розробки окремих управлінських рішень; орієнтації на стратегічні цілі розвитку підприємства. Їх дотримання забезпечить якість будь-якого управлінського рішення в області управління прибутком. Важливою складовою організаційно-економічного механізму управління якістю прибутку підприємства є також оцінювання результатів такого управління.

Принципи розподілу прибутку та фактори, що його зумовлюють, дозволяють ТОВ «Дніпрянка» сформулювати конкретний тип політики формування та розподілу прибутку, який найбільше задовольняє і враховує його цілі.

Одним із головних методів, що забезпечують ефективне оцінювання фінансових результатів діяльності аграрних підприємств, є метод факторного аналізу. Його можна розглядати як методику, що системно вивчає та комплексно вимірює вплив факторів на результативність показників та їх величину.

Прибуток від реалізації продукції в цілому по підприємству залежить від чотирьох факторів: обсягу реалізації продукції; структури продукції; собівартості продукції; рівня середньо реалізаційних цін.

Обсяг реалізації продукції може здійснювати як позитивний, так і негативний вплив на суму прибутку. Збільшення обсягу продажу рентабельної продукції приводить до пропорційного збільшення прибутку. Якщо продукція є збитковою, то навпаки.

Як позитивний, так і негативний вплив на суму прибутку може здійснювати і структура товарної продукції. Якщо збільшиться частка більш рентабельних видів продукції в загальному обсязі її реалізації, то сума прибутку зросте, а при збільшенні питомої ваги низькорентабельної чи збиткової продукції загальна сума прибутку зменшиться.

Собівартість продукції та прибуток знаходяться у обернено-пропорційній залежності: зниження собівартості приводить до відповідного зростання суми прибутку та навпаки.

Зміна рівня середньо реалізаційних цін та величина прибутку знаходяться в прямо пропорційній залежності: при збільшенні рівня цін сума прибутку зростає та навпаки.

Факторний аналіз прибутку ТОВ «Дніпрянка» показав, що найбільший позитивний вплив на його збільшення здійснює зміна структури та обсягу реалізованої продукції, а найбільший негативний вплив – зміна рівня цін та собівартості продукції.

ТОВ «Дніпрянка» вирощує культури, які є найбільш рентабельними для підприємства. Найбільшу питому вагу серед посівних площ у 2023 році займав соняшник – 37,04%, який з 1 га посівної площі дав 27 ц насіння. На другому місці знаходиться пшениця озима – 30,59%, що дала врожайність 24 ц/га. Третє місце займає ячмінь озимий – 9,69% посівної площі з урожайністю 27 ц/га. Отже, у таких обставинах, одним із заходів щодо підвищення прибутковості господарської діяльності Товариства можна застосувати упровадження нових більш ефективних сортів сільськогосподарських культур, які в майбутньому дадуть більший дохід підприємству і в загальному підвищать його прибутковість.

Розрахунки показали, що для підвищення урожайності ТОВ «Дніпрянка» економічно вигідно упровадити у виробництво посів нової культури – пшениці озимої «Добробут». Це збільшить його прибуток до 116718,81 тис. грн. лише при реалізації даного сорту пшениці озимої та підвищить рентабельність врожайності до 82,80%. При цьому планується зростання витрат на 20%, що пов'язано із купівлею насіннєвого матеріалу, та збільшенням ціни реалізації зерна у плановому році на 10%.

ТОВ «Дніпрянка» необхідно звернути увагу на той факт, що українські агротехнічні компанії розробляють сучасні рішення, спрямовані на удосконалення традиційних методів ведення сільського господарства та запроваджують органічне виробництво. Уже сьогодні в сільському господарстві існують нові прийоми роботи, в яких задіяні цифрові і технологічні інновації, що підвищують його ефективність. Використання системи GPS-контролю надасть можливість господарству для планування і контролю етапів сільськогосподарського

виробництва, а також для хімічної обробки посівів, отримати актуальну та ефективну інформацію про роботу працівників, сільськогосподарської техніки, здійснювати охорону угідь, наносити карти полів, вести облік історії їх обробки, чергування сільськогосподарських культур тощо.

Упровадження запропонованих для ТОВ «Дніпрянка» заходів сприятиме підвищенню ефективності виробництва, збільшенню обсягу виробництва конкурентоспроможної продукції рослинництва, розвитку трудового колективу працівників та їх добробуту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сільське господарство в Україні. URL: <https://dlf.ua/ua/silске-gospodarstvo-v-ukrayini/#main>.
2. Лизунова О.М., Пуханов О.О. Забезпечення ефективності діяльності підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Випуск 12. Частина 1. С. 187–190.
3. Богацька Н.М. Прибуток підприємства: його роль, формування та резерви збільшення в умовах ринкової економіки / Н.М. Богацька// Ефективна економіка. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7253>
4. Шваб Л.І. Економіка підприємства: навч. посібник. Київ: Каравела, 2007. 584 с.
5. Економічна енциклопедія Т. 3. / відп. ред. С.В. Мочерний. К.-Тернопіль: ВЦ «Академія» ТАНГ, 2002. 952 с.
6. Економічна теорія : навч. посібник / за ред. В.О. Білика, П.Т. Саблука; 4-е вид., перероб. та доп. К.: ННЦ ІАЕ, 2004. 560 с
7. Непочатенко О.О., Рудь О.Г. Економічний зміст поняття «прибуток» підприємств. Зб. наук. праць Уманського державного аграрного університету. 2007. Вип. 64. Ч. 2. С. 256–260.
8. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. URL: http://ukrstat.gov.ua/operativ/pro_stat/Prosto/SG.pdf
9. Масюк Ю.В., Мамчур Г.С. Фінансовий менеджмент прибутку сільськогосподарського підприємства. *Агросвіт*. 2021. № 20. С. 46–50.
10. Фінанси підприємств: підручник/ за ред. А.М. Поддєрьогіна. К.: КНЕУ, 2008. 552 с.
11. Економіка торговельного підприємства : підручник / за ред. Н.М. Ушакової. К.: Хрещатик, 2005. 800 с.
12. Вороніна В. Ідентифікація видів прибутку як об'єкту бухгалтерського обліку, аналізу та контролю. *Інфраструктура ринку*. 2017. № 5. С. 190–196.

13. Бабо А. Прибыль. М.: Издат. группа «Прогресс»: «Универс», 1993. 175 с.
14. Басюркіна Н.Й. Аналіз і оцінка зовнішніх і внутрішніх чинників формування прибутку у виноробній галузі. Економіка харчової промисловості. URL: http://www.nbuu.gov.ua/portal/soc_gum/ekhp/2011_2/zmist.html14.
15. Бердар М.М. Формування механізму управління прибутком підприємства. *Управління проектами, системний аналіз і логістика*. 2008. № 5. URL: http://www.nbuu.gov.ua/portal/natural/Upsal/2008_5/.
16. Бланк И.Л. Управление прибылью. К.: Ника-Центр, Элы, 2002. 752 с.
17. Панченко І.А. Класифікація прибутку для цілей бухгалтерського обліку, аналізу та контролю: критичний аналіз існуючих підходів / І.А. Панченко. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2012. № 1 (22). С. 224–236.
18. Протопопова Н.А., Маргарян М.Л. Джерела формування та використання прибутку підприємства. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2018. № 2(68). С. 47–53.
19. Белінська С.М., Крисіна І.О. Управління прибутком підприємства. *Ефективна економіка*. 2022. № 1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=9879> (дата звернення: 18.03.2024). DOI: [10.32702/2307-2105-2022.1.16](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.1.16)
20. Бершадська І.І., Тульчинська С.О. Методи управління прибутком підприємства. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. 2017. Випуск 20. С. 181–188.
21. Жигалевич Ж.М., Фісенко Е.С. Система управління прибутком як умова ефективного функціонування підприємства. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. №4. С. 145–148.
22. Гладка Л.І., Домащенко М.О. Управління прибутком в сучасних умовах. *Економіка і регіон: наук. вісник Полтавського національного технічного університету ім. Ю. Кондратюка*. 2012. № 1(32). С. 18–23
23. Николишин С. Є. Прибуток підприємства та особливості управління ним. *Young Scientist*. 2017. Вип. №2. С. 299–303.

24. Самайчук С.І. Методичні засади удосконалення економічного аналізу діяльності сільськогосподарських підприємств. *Агросвіт*, 2019. №7. С. 55–59.
25. Бандурка О.М., Коробов М.Я., Орлов П. І., Петрова К. Я. Фінансова діяльність підприємства: навч. посібник. Київ: Либідь, 2003. 384 с.
26. Вараксіна О.В., Іщейкін Т.Є., Онупко О.М. Управління конкурентоспроможністю підприємства: теоретичний аспект. *Держава та регіони*, 2020. №5(116). С. 24–28.
27. Павлишенко М.М, Винярска Н.М. Формування прибутку в умовах ринкових відносин. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2007. № 17.4. с. 233–235.
28. Музиченко А.С. Аналіз напрямків підвищення ефективності аграрного виробництва в Українію. *Агросвіт*, 2013. №9. С.2–5.
29. Шашина М.В. Методи управління прибутком підприємства. *Підприємництво та інновації*. 2015. № 1. С. 55–60
30. Бондаренко Н.С., Тюленева Ю.В. Удосконалення управління прибутком на підприємстві. Актуальні проблеми економіки та управління: збірник наукових праць молодих вчених. 2017. № 11. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/22587>
31. Вахович І.М., Волинчук Ю.В. До питання управління фінансово-економічними результатами підприємства. *Економічний форум*. 2015. № 3. С. 275-279. с. 276.
32. Стрішенець О.А. Аналітичні підходи до управління прибутком на підприємстві. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2018. № 2. С. 18–25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echcenu_2018_2_5/
33. Кавтиш О.П., Трохименко М.Ю. Стратегічні напрями підвищення ефективності управління прибутковістю промислових підприємств. *Економіка і суспільство*. 2016. № 7. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/7_ukr/57.pdf
34. Шершньова З.Є. Стратегічне управління : підручник. Київ : КНЕУ, 2004. 699 с.
35. Ткаченко Є.Ю. Сучасні підходи до управління прибутком промислового підприємства. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2015. № 47. С. 270-276.

36. О.В. Класифікація прибутку в сільськогосподарських підприємствах.
Економіка АПК. 2008. №3. С.99–102